

112319

Zdeněk Lepař, pres. zem. fin. ředitelství v Brně, v. v.:

Reforma práva poplatkového.

A) Úvod.

K této otázce byly podány do konce března 1930 dvě práce, a to od Dr. Josefa Davida, gener. tajemníka svazu čsl. pojišťoven v Praze a od Jana Cahy, profesora právních věd na české technice v Brně.

První práce — speciální — týká se pojišťovacích poplatků a domáhá se jednak a) sprostění od poplatku obchodů pojišťovacích, především vzhledem na umožnění soustěže s cizinou, která, jsouc po této stránce ve značné výhodě vůči domácímu podnikání, získává nad ní převahy i v naší republice;

b) jednak snížení poplatku (včetně poplatku z výplat) na 2% pro pojištění životní a důchodové, hlavně z toho důvodu, že pojištění tohoto rázu jsou vlastně zdokonaleným způsobem šetření, a nemělo by tedy býti poplatkem zatěžováno citelněji nežli spoření jiného rázu (ukládání peněz).

Velice podrobné odůvodnění tohoto námětu zasluhuje povšimnutí a bedlivé úvahy právě při reformě poplatkové. Dotýká se především sazby poplatkové, a to jejího snížení; znamená tudíž — nenavrhuje za to žádné náhrady — úbytek státních příjmů. Třebas nelze upříti požadavku tomu určitého oprávnění, nelze na druhé straně přehlédnouti, že sprostění od poplatku nebo jeho snížení bude jistě požadováno též od jiných stran, a že ani jim nebude možno upříti jisté oprávněnosti. Bude pak otázkou budgetu zjistiti, jaký úbytek posavadních příjmů by tím nastal, zdali a pokud by mohl býti nahrazen ať již stoupajícími celkovými příjmy státních poplatků, po případě jiným způsobem, a nebylo-li by tu náhrady, zdali budget takovýto úbytek snese.

Soudím, že bude nutno při stanovení sazby na jednotlivé poplatné předměty vycházeti z nynějšího stavu a všechny oprávněné náměty na snížení poplatku (po případě osvobození od něho), pokud by již samy neobsahovaly náhrady za vzniklý úbytek, roztrfíditi v několik skupin podle větší nebo menší naléhavosti, aby nedostalo se pak přednosti nárokům méně naléhavým před potřebnějšími.

Práce profesora Caha jest obsáhlá a zabývá se především všeobecnou částí, která ohledně všech státních příjmů a hlavně veřejných dávek byla předmětem (na způsob říšskoněmecké Reichsabgabenordnung — ve zkratce RAO) jeho důkladného studia při II. právnickém sjezdu v Brně. Na tuto svoji práci odvolává se autor i v nynějším svém příspěvku pro III. sjezd, obmezuje se ovšem nyní pouze na poplatkový obor či vlastně jen na obor t. zv. oběhových daní (podle Dra Engliše majetkové dnaě z obohacení a daně z výdělečných aktů). Nutno jenom litovati, že autor, který spojuje bohatou praxi s velikými znalostmi theoretickými, obmezil svůj elaborát pouze na tento díl všeobecné části.

V úvodě ku vlastnímu temat, takto obmezenému, poukazuje Caha na to, že nynější zákon poplatkový obsahuje nesporně dva různé druhy veřejných dávek, totiž vlastní poplatky (jako náhrady za dožádanou činnost veřejného orgánu) a na daně (při nichž takováto činnost schází), a doporučuje, aby pro každý z těchto druhů vydán byl zvláštní zákon; v tom směru aby se tedy nový zákon přizpůsobil finanční vědě, poněvač naprosto různý ráz obojích dávek nedá se dobře vpraviti do jednoho rámce.

Dále je rovněž přesvědčen o tom, že při reformě — která by ovšem směřovala zároveň k unifikaci ustanovení nynějších, leckdy značně odchylných — nutno vycházeti z nynějšího stavu, a sám také při své práci navazuje na všeobecnou část nynějšího poplatkového zákona, ovšem v jiném uspořádání. Poukazuje při tom ku shodným neb odchylným ustanovením RAO z r. 1919, a říšskoněmeckého zákona o oceňování (Reichsbewertungsgesetz z r. 1925, platného vlastně pro daň majetkovou, ale rozšířeného pak z části i na daň dědickou), pak na pruský zákon o dani kolkové z r. 1924 (preus. Stempelsteuergesetz), konečně i na všeobecnou část našeho zákona o daních přímých.

Pro zákon o daních oběhových navrhuje název: »daň z právních jednání a z majetkových převodů na případ smrti«. V rámec takto obmezený nehodí se mu jednak poplatek (fixní) z právních listin a ze soukromých vysvědčení, které nehodí se ovšem ani mezi poplatky (mezi které zařazuje vysvědčení úřední), takže obojí vylučuje ze zdanění, rovněž dále ještě obchodní knihy, pro jichž zpoplatnění také nemůže naléztí právního důvodu, leč by se poplatek ten považoval jako náhrada za úřední potvrzení o počtu archů resp. o objemu jejich, což se mu však příliš nezamlouvá.

Všeobecnou část třídí Caha — na rozdíl od nynějšího poplatkového zákona — na část materiální a formální, obsahující provedení norem materiálních. Normy materiálního rázu, do kterých třeba pojeti také ustanovení o vztahu nového zákona k jiným zákonům, zejména občanským (sub-

sidiární platnost, analogie atd.), jakož i o poměru k cizině a jejím významu, vrcholí v platební povinnosti, zakládající daňový dluh.

Při platební povinnosti přichází v úvahu její předmět (rozsah a podklad pro vyměření zároveň s oceněním, zvláště důležitým), dále podmět (s event. solidaritou, osobním osvobozením a stykem osob osvobozených s poplatnými), vznik platební povinnosti, způsob a doba plnění (platební lhůty a možnost jejich prodloužení), pak zajištění platby (s ručením osobním i věcným), konečně nárok na odpis a vrácení daně a následky nesplnění platební povinnosti. Autor dotýká se při tom též přípustnosti cesse daňové pohledávky nebo naopak zase (podle RAO) pohledávky plátcevy proti státu na vrácení daně, rovněž i otázky kompensace.

Poplatkový zákon činí poplatnost právních jednání, netýkajících se vlastnictví k věcem nemovitým, závislou na právní listině. Během času rozšířila se poplatnost nepísemných smluv též na další obory, tak na darování, společenské smlouvy atd.; také pojem »poplatné listiny« stálo se rozšiřuje tím, že nežádá se při nich (v určitých případech) podpisu, ba stačí i »osvědčení svědků k účelům soudním« atd.

Význam listiny ustupuje tedy do pozadí, takže Caha při uvádění poplatného předmětu stanoví zásadní poplatnost »všech právních jednání, kterými se podle občanských zákonů práva zakládají, převádějí, utvrzují nebo ruší«, s dodatkem, že »právní jednání, při nichž zvláštní část zákona nevyžaduje, (jako podmínku poplatnosti), zřízení právní listiny, podléhají dani, ať jest o nich zřízena listina čili nic«. Je to námět zvláště velice pozoruhodný.

V části formální, ve které lze použití řady obdobných ustanovení nového zákona o přímých daních, uvádí autor: »způsoblost jednati, zastoupení a plnomocenství, příslušnost úřadů všeobecnou i místní (dosud zákonem vůbec neupravenou), lhůty, formu rozhodování a doručování, povinnost ohlašovací a výpovědní jak stran tak i osob cizích, průkazní řízení (s právem úřadů nahlédati do knih), konečně i povinnosti úřadů a různých združení ku podpoře finančních úřadů.

Vlastních poplatků dotýká se Caha pouze potud, pokud — zvláště při uvádění názorů různých domácích i cizích finančních spisovatelů — je toho třeba k odůvodnění návrhu na úpravu zvláštním zákonem.

Doporučuje ostatně k úvaze, nebylo-li by vhodno pro řízení soudní provésti úpravu rovněž zvláštním zákonem, a paušalovati daň určitým procentem sporného předmětu podle vzoru říšsko-německého.

Tot jest asi stručný obsah obou zaslaných prací, který předesílám vlastnímu rozboru otázky poplatkové reformy,

při němž dotknu se na příslušných místech též těchto prací.

Význačné články přípravné pro poplatkovou reformu uveřejněny byly ve »Věstníku min. financí« z r. 1925, str. 241. a násl. a z r. 1926, str. 75. a násl. od Dr. Tuše, dále v ročníku z r. 1928 na str. 204 a násl. od Rozvody a na str. 419 od Dr. Cívina, pak v »národohospodářském obzoru r. XXXIV. č. 1.—5. od Chochole (vyšlo jako zvláštní otisk pod titulem »theoretický podklad pro reformu poplatkového práva čsl.«) Tušův článek zabývá se — vedle speciálních otázek věnovaných některým druhům poplatků — vědeckým rozбором nynějšího práva; Rozvodův článek podává podrobný a důkladný historický vývin, a Chocholeův článek vedle vědeckého rozboru třídí poplatkovou i daňovou část s podrobným odůvodněním. Také těchto článků dotknu se při dalším svém rozboru.¹⁾

Neocenitelnou pomůckou, hlavně po stránce unifikační, podává dílo Dr. Holíka a Dr. Tuše »Kolky a poplatky v republice československé«, vydané »Kompasem« ve sbírce komentovaných zákonů r. 1924/25, v němž shrnutý jsou paralelně všechny předpisy poplatkové platné pro země historické i pro Slovensko.

B) Potřeba unifikace.

Reforma poplatkového práva má dvojí účel: unifikaci a kodifikaci.

Pokud se týče unifikace, předeslati nutno krátký historický výklad, a zaběhnouti v něm až ku vydání prozatímního poplatkového zákona, který spočíval v obou polovicích říše rakousko-uherské na patentu vydaném pro Rakousko dne 9. února 1850, č. 50. ř. z. a pro Uhry dne 2. srpna 1850, č. 329. ř. z. Z dřívějšího zákona, vydaného patentem ze dne 27. ledna 1840, č. 404. (s vyhlášením pro Uhry dne 24. ledna 1858, č. 27. ř. z.), zůstaly v platnosti — z části až dosud — taxy. Poplatkový zákon má všeobecnou část a tarif (sazbu) podle abecedního pořádku německého. Jen mimochodem podotýkám, že zákon ten uveřejněn byl v českém znění a s tarifem podle abecedního pořádku českého v zemském zákoníku pro království české, čímž tento český abecední pořad nabyl rázu zákonného. V Uhrách sebrána byla všechna ustanovení poplatková na základě zmocnění v § 29. zák. čl. XXVI. z r. 1884 v »poplatková pravidla«.

Ještě v době předrevratové celá řada zákonů valně pozměnila původní ráz hlavně v části tarifové, a poněvadž tyto zákony byly vydány pro každou polovici říše zvlášť,

¹⁾ Od autora této práce byl uveřejněn v č. 25. a 26. Obchodního obzoru (vychází v Brně) z r. 1929 článek pod titulem: »Několik úvah k reformě popl. zákona.

vykazují nynější poplatkové předpisy přece jenom značné rozdíly, třeba některé z těchto předpisů, zvláště byly-li yvdány v obou polovicích říše současně nebo s menší časovou mezerou, měly 'základ stejný neb aspoň podobný.

Některé rozdíly vyrovnány byly — aspoň z části — pozdějšími zákony (hlavně popřevratovými), zvláště takovými, které upravovaly jednotlivé části způsobem odlišným od obojího práva. Stalo se tak zvláště v oboru daně z obohacení, ze smluv služebních a společenských, dále daně bursovni a dopravní. Největší odchylky vykazují poplatky v řízení soudním, z nemalé části též následkem různého řádu soudního, ač reforma soudní provedena byla v Uhrách i v Rakousku skoro současně (r. 1914 a 1915). Než rozdíly nejsou přece takové, aby se nedaly překlenouti, a to tím spíše, že nová reforma soudní pro celý obvod republiky je na doзору.

Zvláštního povšimnutí zasluhují poplatky na dobytčí pasy, které přicházejí pouze na Slovensku a Podk. Rusi mezi státními poplatky, kdežto v zemích západních spadají v obor zákonodárství zemského. Nyní, po zřízení země Slovenské a Podkarpatsko-ruské, bude lze pojeti i zde tyto poplatky v obor autonomních poplatků.

Soudím tedy, že se unifikace dá provést, při čemž by měl zákonodárce možnost přidržeti se toho či onoho zákona podle toho, jak který by více nebo méně vyhovoval právním a hospodářským poměrům v našem státě. Ostatně přispěje také unifikace hlavně občanských zákonů a soudního řízení nemálo k upravení cesty pro unifikaci i na poli poplatkového práva.

C) Kodifikace; zúžení nebo rozšíření předmětů dávky.

Přicházíme tedy ku druhému úkolu reformnímu, totiž ku kodifikaci. A tu první otázkou, která se tu namane, bude asi, má-li býti rozsah dávek resp. předmětů jim podléhajících nezměněn, nebo má-li býti zúžen či naopak rozšířen.

Zúžení znamená vypustiti některé předměty dosud zpoplatňované z platební povinnosti. Jak již svrchu bylo řečeno, souvisí otázka tato úzce s budgetem, leda by ovšem nešlo o zrušení daně z dotyčného předmětu, nýbrž pouze o vyloučení dávky (ponechávané jinak v platnosti) z úpravy poplatkové. To by mohlo platiti na př. o k a r e t n é m, které platí se sice ve formě kolku (signaturou), ale označováno je za daň spotřební. Jest upraveno dosud dvojím zákonem z r. 1881 (č. 149. ř. z. resp. čl. XXVII.), ze kterého však vlastně jen jeden paragraf pojednává o vlastním kolku (jeho výši), kdežto ostatní část zákona zabývá se předpisy o výrobě, které by bylo lze ponechati — při zákonném zmocnění —

pouhému nařízení. Unifikace o karetném není dosud provedena; a tu mělo by se přece jen uvážiti, zda by se jednotná úprava nedala provésti v rámci poplatkového zákona, a to tím spíše, že na karetné lze pohlížeti jako na paušál ze hry, který by spadal v rámeček poplatků či vlastně daní oběhových.

V rámeček těchto spadá však rozhodně daň z obchodu cennými papíry, která upravena je nyní zvláštním zákonem jednotným pro celý stát. Tuto daň bude tedy třeba pojeti do reformy.

Větší pochybnost vzniká ve příčině daně dopravní, tím více, že největší část drah je beztoho již ve státním provozu, takže na tuto dávku pohlíží se již více jen jako na zvýšení dopravného. Poněvadž zákon, vydaný o ní před nedávnou dobou, platí pro celý stát, odpadá i potřeba unifikace, což platí také o dani autobusové.

Reformou nedotčeny zůstaly by patrně také konsularní poplatky, upravené naposled zákonem č. 225. z. r. 1925, při nichž mezinárodní ráz a nutnost přihlížeti při nich ku poměrům zahraničním nedoporučují úpravy všeobecným zákonem poplatkovým, upravujícím daňovou (poplatkovou) povinnost v tuzemsku.

Za to v rámeček vlastních poplatků spadá dávka z úředních úkonů, kterou bude nutno pojeti v novou úpravu, a to v zákon pro poplatky správní, pokud by měl býti o nich vydán zvláštní zákon.

K vlastním poplatkům náleží též úschovné (depositné), pokud by vůbec neodpadlo vzhledem na zavedení závazné úschovy u zemské banky (po její event. úpravě pro celý stát) a u šekového úřadu.

Nepřihlíželi se k němu, zbývá z dřívějších tax pouze taxa za povolování trhů, dále taxa notářská, advokátní a senzální, které by bylo lze pojeti mezi dávky z úředních úkonů, (s tím souhlasí i Chochole), takže by zákon z r. 1840 (s dodatky týkajícími se tax) pozbyl úplně platnosti.

Že daň z obratu (s přepychovou) nebude pojata v úpravu poplatkovou, mám za samozřejmé, ač ovšem bude třeba upravit její poměr k novému zákonu poplatkovému (k daním oběhovým).

Republika rakouská, jejíž poplatkové předpisy spočívají rovněž na zákoně č. 50. z r. 1850, má vedle daně z obchodu cennými papíry (Effectenumsatzsteuer) ještě Valutenumsatzsteuer, dále Bezugsrecht a Syndikatssteuer, z nichž první předpokládá silnou a pevnou bursu, (což o pražské burse dosud tvrditi nelze), a druhá, postihující vydání nových akcií (za zavedení této daně nelze se rovněž přimlouvati), dá se nahraditi ustanovením, že i při nových akciích při-

padajících starým akcionářům má býti poplatnou cena stanovená pro nové akcionáře.

Důsledek těchto úvah jest, že při poplatkové reformě je těžko zůžovati nebo rozšiřovati rozsah posavadních poplatných objektů, a že tudíž základem nového zákona má býti posavadní stav. Tohoto názoru jsou také Čaha, Chochole, Rozvoda a jiní odborníci.

D) Má býti jeden zákon, či dva nebo tři.

A tu přicházíme ku další otázce, má-li se reforma či jednotná kodifikace obojího zákonodárství provésti jedním zákonem, nebo dvěma po případě i třemi zákony, jak navrhuje Čaha. Jeho hlas není ojedinělým, a jak svrchu podotčeno, uvádí pro svůj názor pádné důvody. Ale nescházejí ani zastánci jediného zákona (Dr. Holík, Chochole, Rozvoda), k nimž přidružují se též sám.

Bylo-li mnoho důvodů pro všeobecný zákon platný pro všechny státní dávky, jak bylo — a to též zásluhou Čahovou — o tom pojednáno při druhém právnickém sjezdu v Brně, pak ještě více společných znaků pojí vlastní poplatky ku daním oběhovým. Hlavně pak nelze přehlédnouti, že ani vlastní poplatky nepřicházejí v našem zákonodárství úplně čistě, naopak že příležitosti vyžádané činnosti veřejného orgánu používá stát ku vybrání vyššího obnosu, přesahujícího nejen snad hodnotu této činnosti, nýbrž i hodnotu prospěchu poskytovaného touto činností žadatelovi, která má býti — podle theorie finanční vědy — maximální hranicí dávky. Shledáváme to nejen při dávkách z úředních úkonů, které pohybují se tu a tam v číslicích pro poplatkový ráz povážlivě vysokých, nýbrž také u soudních poplatků při rozsudečném (vybíraném mimo to i při soudních smírech, ba i při rozhodnutích mimořádných a smířech soudů), a především při vkladném, jehož výše řídí se cenou zapisovaného práva (ačkoliv knihovní zápis nevyžaduje zpravidla při předmětech cennějších více práce nežli při předmětech malé ceny), které se mimo to platí zásadně jen jednou i při zápisech opětovných nebo prováděných u více úřadů, a které se vůbec nevybírání při zápisech práva vlastnického k nemovitostem, postiženého daní převodní (oběhovou). Také výnos vkladného, který činil r. 1929 53,922.155 Kč a byl čtyřikráte větší nežli všechny soudní poplatky (neplacené v kolcích) dohromady (r. 1929 vynesly 14,813.284 Kč), ačkoliv hodnota činnosti úřední při nich je nepochybně vyšší nežli hodnota úřední činnosti při knihovních zápisech, nenasvědčuje zrovna poplatkovému rázu vkladného. Také theorie prospěchové se nedá u vkladného dobře použiti, poněvadž poplatek nese na konec (následkem přesunu) zpravidla dlužník a nikoliv věřitel, v jehož prospěch se zápis děje.

Podobný úkaz sledujeme ostatně i při rozsudečném, které nepostihuje vítěze ve sporu (majícího ze sporu prospěch), nýbrž stranu ve sporu podléhnoucí, tedy rozsudkem poškozenou. V tom směru se ovšem finanční zákon přizpůsobuje (z důvodů praktických provedením předvídaného přesunu) zásadám sporného řízení, ukládajícího náklady sporu straně, která — aspoň subjektivně vzhledem na výsledek sporu — bezdůvodně straně druhé spor vnutila.

Zajímavým je, že nynější zákon obmezuje při zápisu vlastnického práva k nemovitostem vkladné na případy originálního nabytí (ze kterých se převodní poplatek neplatí); tu je však nesporno, že tento poplatek (vkladné) je surrogatem poplatku převodního a nikoli vlastním vkladným. Ostatně původní zákon poplatkový z r. 1850 nepožadoval ani při zápisech jiných práv (hlavně zástavního) vkladného, bylo-li zapisované právo již zpoplatněno. Změnu tohoto stanoviska přivodil až zákon z r. 1862.

A ještě na důležitý moment dlužno upozorniti, totiž, že se při vkladném řídí oceňování výhradně předpisy finančními (poplatkovými), kdežto při poplatcích soudních jsou v první řadě směrodatnými oceňovací předpisy jurisdikční normy.

Ze všeho je zřejmo, že zvláště při vkladném není poplatkový ráz samozřejmým, jak by se na první pohled zdálo, a bylo-li by ponecháno mezi vlastními poplatky, proti čemuž by po stránce legislativní nebylo vážných námitek, bylo by třeba aspoň ohledně oceňování stanoviti pro ně výjimku, pokud by totiž mělo při soudních poplatcích zůstatí při předpisech jurisdikční normy. A právě i po této stránce mám pochybnosti a předpokládám k úvaze, zdali by nebylo výhodnějším dáti i pro soudní poplatky přednost oceňovacím předpisům finančním, anebo ještě lépe přizpůsobiti předpisy jurisdikční normy v tomto směru oceňovacím předpisům finančním. V soudním řízení má totiž oceňování význam pouze při hranici stanovené pro příslušnost okresních resp. sborových soudů, kdežto zájem poplatkový upírá se především k cenám převyšujícím tuto hranici. Jednotná úprava této stránky v řízení soudním i finančním přispěla by zvláště k odstranění četných potíží vznikajících z tohoto rozporu oceňovacích předpisů.

Oceňovací předpisy nejsou ostatně ani jinak jednotnými; nesouhlasí nejen předpisy uherské s rakouskými,²⁾ nýbrž různí se také ustanovení platné pro daň z obohacení od

²⁾ V dalším pojednání použito buď pojmenování »rakouských« resp. »uherských« zákonů pro zákony dosud platné, ale vydané před převratem; a zákonů »československých« pro zákony popřevratové; dále označení »vlastních poplatků« resp. »daní oběhových« pro oba druhy dávek spadajících v rámec poplatkového zákona.

ustanovení platných pro poplatné převody jiného druhu. Úprava souhlasná pro celý stát je tedy velice žádoucí. Zajímavé návrhy po té stránce uvádí Dr. Civín ve svém článku svrchu uvedeném, ač pro zřízení oceňovacích komisi (které v Německu již existují) není u nás ještě upravena půda, a dotazníkové formuláře spadají více do prováděcího nařízení nežli do zákona. Lepší úpravy vyžaduje také oceňování opětovných konání a práv, dosud rovněž nesouhlasně řešené; vodítko pro ně našlo by se v cizím zákonodárství, tak zvláště pruském a francouzském.

Z toho, co dosud bylo uvedeno, lze seznati, že vlastní poplatky od daní oběhových není možno tak přesně oddělití, jak by se zdálo. A ještě na další styky obou těchto veřejných dávek dlužno poukázati. Přihlédneme ku vysvědčení, z nichž vysvědčení vydávaná veřejnými úřady zařazuje Caha při zpoplatňování mezi vlastní poplatky, za to však soukromá vysvědčení, a z určité míry též obchodní knihy, sprostuje od zpoplatnění, pro které nenalézá právního důvodu. Zkoumáme-li však podrobněji poplatek z vysvědčení, shledáme, že vysvědčení vydávaná veřejnými orgány jsou zpoplatňována vyšším obnosem nežli vysvědčení soukromá. Také při legalisacích (ověřování) setkáváme se s vyšším poplatkem, provádějí-li se u soudu, nežli ověřují notář, který si za to účtuje ještě zvláštní náhradu za svoji práci s tím spojenou. V rozdílu obojí sazby vězí poplatek za úřední činnost soudu resp. jiného státního úřadu. Máme tedy zde vlastně dvojitou dávku; jednu jako náhradu za vydání vysvědčení resp. za ověření, — tedy beze sporu poplatek, — druhou, rovnající se sazbě za soukromá vysvědčení (notářské ověření), jako společnou dávku zatěžující všechna vysvědčení, patrně za průkazní moc, která vysvědčením takovým se přiznává.

Ať již tento důvod je správným a oprávněným nebo ne, můžeme ba musíme počítati s faktem, že je tu zdaňována právní síla těchto spisů, a to tím spíše, že podobný úkaz máme též při smluvních listinách.

V § 1. pod A prohlašuje poplatkový zákon z r. 1850 poplatnými právními jednáními a nikoliv právními listinami, které mají býti pouze podmínkou jejich zpoplatnění; tyto právní listiny vylučuje také výslovně z vysvědčení poplatných podle § 1. lt. C č. 1. Ale v dalším neprovádí zákon této zásady důsledně, nýbrž označuje v tarifu pod heslem »listiny« (Urkunden) výslovně — pod č. I. a II. — za poplatný předmět právní listiny, a to vedle vysvědčení — (č. III.), — a v celé řadě položek (kupy, směny, darování, nadace atd.) vedle procentového poplatku za právní jednání požaduje i fixní poplatek z listiny, za jaký — ovšem neprávem — označuje i stupnicový poplatek připadající na 1. arch listiny, kte-

rý pak nějakému dalšímu poplatku (fixnímu) listinovému nepodrobuje, požaduje jej však ohledně dalších archů a dalších exemplářů listiny (§ 40. p. z. č. 2. předb. ustan. z r. 1850 a § 3. předb. ust. z r. 1862 a obdobná ustanovení uheršská.)

Z toho je vidno, že poplatkový zákon — rakouský i uherský — zná vedle poplatku z právního jednání i fixní poplatek listinový; a z ustanovení § 1. A č. 3. (požadujícího, aby listina byla vydána za tím účelem, aby byla důkazem proti vydávajícímu) a § 1. C č. 1. (požadujícího, aby vysvědčení bylo důkazem prostředkem pro osobu, pro kterou bylo vydáno), dá se souditi, že důvodem pro zpoplatnění těchto listin byla opravdu jejich průkaznost.

Zdali je důvod ten se stanoviska finanční vědy správným a zdali shledávati se má v tom ráz daňový nebo poplatkový, o tom nechci rozhodovati. Ale existence zvláštních listinových poplatků ze smluvních listin, vysvědčení a podobných průkazných prostředků je faktum, jehož nelze popřítí, a jednalo by se jen o to, má-li býti tento druh poplatků dále ponechán čili má-li se od zpoplatnění těchto listin podle návrhu Cahova upustiti.

Poněvadž se tyto poplatky odvádějí skoro vesměs v kolcích, nebude lze zjistiti, s jakým úbytkem by bylo spojeno jejich zrušení; ale dá se souditi, že representují obnos dosti značný. Jelikož však nejsou příliš těžce pocífovány, bylo by asi těžko zařaditi je mezi dávky, na jichž zrušení by se mělo v první řadě pamatovati. Kdyby však měly býti ponechány v platnosti, pak by spolu s poplatkem na vysvědčení, za ověřování a pod. tvořily jakýsi přechod od daňové části ku poplatkové, zvláště ku vkladnému, rozsudečnému a podobným poplatkům rázu smíšeného. A právě tato okolnost mluví zvláště pro úpravu obojího druhu dávek v jediném zákoně, při které by se mohlo ku této přechodní kategorii spíše přihlížeti, nežli při úpravě ve dvou nebo třech zákonech, při které by bylo někdy těžko řešiti otázku, do kterého z těch zákonů by se měly některé druhy poplatných předmětů a event. společná ustanovení zařaditi.³⁾

³⁾ Rakousko upravilo si nově poplatkové předpisy na základě starého zákona, a jeho dodatků v r. 1925 pod novým titulem »Stempel und Rechtsgebühren«, především ohledně tarifu, který cituje se nyní v této nové úpravě. Doplňovací zákony o dani dědické a soudních poplatcích zůstaly v platnosti, pokud nebyla převzata některá ustanovení do tarifu. Mimo zákon poplatkový zůstala i na dále Effektenumsatzsteuer, dále Valutenumsatzsteuer, Bankenumsatzsteuer a Bezugsrecht a Syndikatsteuer z doby popředí.

Polsko upravilo si poplatky rovněž v jediném zákoně z 1. VII. 1926 (obsahujícím všeobecnou část a neabecední málo systematický tarif) až na daň dědickou a soudní poplatky, pro něž vydány jsou zvláštní zákony.

E) Úvahy pro všeobecnou část.

Jak bylo právě naznačeno, posuzuje nynější poplatkový zákon poplatnost smluvních listin ohledně prvního archu různě podle toho, podléhá-li právní jednání poplatku procentovému nebo stupnicovému, při němž zvláštního fixního poplatku listinového sice nežádá, ale podrobuje plnému poplatku stupnicovému i druhý exemplář listiny vydané aspoň ve dvou stejnopisech (uherský zákon takového ustanovení nemá). To jest ovšem v odporu s ustanovením § 1. A č. 3. p. z., podle něhož je předmětem poplatným právní jednání a nikoliv listina. Poplatkový zákon neprovedl tedy důsledně této zásady, postaviv stupnicový poplatek na roveň poplatku fixnímu tím, že prohlásil jej za poplatek kolkový a vztáhl na něj ustanovení platná pro poplatky kolkové na rozdíl od poplatku procentového, prohlášeného za jediný poplatek přímý (přímo placený).

S tímto poplatkem spojeny jsou určité výhody, tak zvláště — jak již bylo řečeno — lhostejnost počtu stejnopisů, respektování výminky suspensivní, po případě i (za určitých podmínek) nárok na odpis při stornu, výhody při styku s osobou osvobozenou, konečně také odlišná ustanovení při povinnosti platební a při ručení. Při placení poplatku kolkový — při kterém strana vůbec nepřichází do styku s finančními úřady, naopak straně resp. jejímu zástupci připadá povinnost vypočísti si poplatek a dbáti předpisů pro použití kolků — jsou a musí býti předpisy o platební povinnosti a ručení odchylné od ustanovení pro poplatky předepisované a odváděné v hotovosti. Při poplatcích placených v kolcích spadá vznik nároku státu na daň (poplatek) v jedné s její splatností, kdežto při poplatcích vyměřovaných a potom hotově placených vzniká sice nárok státu na daň (poplatek) hned se skutečností nárok ten zakládající (smlouvou, úmrtím, zápisem atd.); ale ku splatnosti daně (poplatku) je třeba uplatnění nároku toho vydáním platebního rozkazu.

Ale předpisy o poplatcích (recte dávkách) kolkových musí se vztahovati právě jen na poplatky odváděné v kolcích, ať již na základě zákonného závazku nebo použitím přípustné volby, beze zření na to, zda jedná se o poplatky fixní, stupnicové nebo procentové, jako naopak zase nehodí se na poplatky placené hotově teprve na základě úředního zjištění jejich výše.

Každým způsobem roztrídění poplatků na kolkové a

V Německu vydáno bylo ohledně daní oběhových — nečítají-li se daň dopravní a automobilová — celkem 6 zákonů (uvedených v Cahově práci), ovšem jen pokud byly unifikovány; některé z těchto daní připadají ještě úplně nebo z části zemím, které mimo to mají ještě svoje zvláštní zákony o dávkách nezunifikovaných, zvláště o poplatcích.

přímé v poplatkovém zákoně nelze nazvat šťastným a nebude ho lze použiti ani při reformě.

Poplatky fixní, stupnicové a procentové jsou pouze druhem sazby poplatkové (jejího zjištění) a nikoliv druhem poplatku. Zákonem o dávkách z úředních úkonů přibýly k nim ještě poplatky rámcové.

Z těchto druhů sazby nejméně výhodnými jsou poplatky fixní pro svoji nehybnost, která nedovoluje, aby se přizpůsobily třeba jen změnám poměrům valutovým. Naprosto nevyhovují zásadě pružnosti a útočiště bere se k nim tam, kde sazby procentové (poměrné) nelze použiti. Při paušálech v řízení nesporném měly by býti fixní sazby (přicházející dosud při nižších obnosech) nahrazeny procentovými, rovněž při rozsudečném. Naopak stálo by za úvahu, zdali by se právě při cenách nižších (asi do 1000 Kč) fixní poplatky z podání neměly nahraditi procentem umožňujícím rovnoměrnější odstupňování; při cenách vyšších, vyžadujících postupně větší degressive až po určité maximum, by se procentová sazba nedala provésti.

Nejvýhodnější sazbou je procentová, umožňující progressi, pro kterou ovšem je při dávkách spadajících v rámec poplatkového zákona málo vhodná půda, až na daň z obohacení (se dvojí progressi, cenovou a podle příbuzenského stupně), a při akciových a podobných společnostech, ač se oprávněnost progresse při nich popírá (Chochole). Při daní nemovitostní (převodní) jedná se spíše o degressi. Propočítání, vyskytující se nyní jen při daní z obohacení, mělo by se provésti při tom nyní všeobecně (podle vzoru daní přímých) odpočtem.

Stupnicový poplatek, který postihoval zásadně právní jednání o věci movité a práva, je vlastně také poplatkem procentovým, ovšem s vysokými stupni, které zvláště při periodických platech menších obnosů znamenalo silné zatížení. Během času přeměňován byl poplatek stupnicový v procentový, po případě ve formě paušálu. Velice významným je po této stránce nahrazení stupnicového poplatku procentovým při převodech movitých věcí v uherském zákoně č. XI. z r. 1918, jakož vůbec zaujal uherský zákon v otázce zdanění právních jednání liberálnější a správnější stanovisko nežli zákon rakouský, učiniv je neodvislejším od počtu exemplářů a připustiv význam odkládací výminky ba i (za určitých podmínek) nárok na odpis při stornu, takže po té stránce je tu upravena cesta pro úplné odstranění stupnicových poplatků a nahrazení jich poplatkem procentovým. (Za to přimlouvá se zvláště vřele i Rozvoda).

Zajímavým je, že rakouská poslední úprava (popřevratová) neodstranila sice výslovně stupnicových poplatků, ale stanovila pro ně jediný (nízký) stupeň, takže tím proměnila

je ve skutečnosti v poplatky procentové (docílivši tím zároveň zarovnání a minimální sazby), ale při tom neodstranila nesrovnalostí vznikajících zařazením těchto poplatků mezi poplatky kolkové.

Poplatnost právních jednání o věci movité a práva bude ovšem nutno učiniti zásadně (s určitými výjimkami) závislým na sepsání listiny asi v posavadním rozsahu (Rozvoda přimlouvá se za zredukování výjimek z tohoto pravidla), a zároveň pojeti do zákona (všeobecné části) ustanovení o výmince a stornu asi podle vzoru uherského zákona (téhož názoru i Rozvoda) a přiměřeněji upravení ustanovení o platební povinnosti a ručení jak osobním tak i věcném. Také obor právních domněnek bude třeba upravení, aby sice stát chráněn byl při nejasném nebo neurčitěm znění smlouvy, ale na druhé straně aby nebyl úplně znemožněn důkaz o jiném stavu.

Při všeobecné části bude dále záhodno rozhodnouti o tom, mají-li býti do ní pojata pouze ustanovení společná všem druhům dávek upravených nově popl. zákonem, (resp. poplatných předmětů) a oddíly o každém z těchto druhů vybaveni opět společnou částí, či mají-li býti odchylná ustanovení, platná pouze pro určité druhy, uvedena hned ve všeobecné části, po případě má-li býti k nim aspoň poukazáno. Otázku tu bude těžko luštití, pokud nebude známo roztrídění celé látky, která je hlavně při daňové části velice rozmanitá a obsáhlá. Čím podrobnější budou jednotlivé oddíly, tím více bude ustanovení společných aspoň několika oddílům, která by měla býti pojata do všeobecné části.

Právě této zásady bylo asi dbáno při všeobecné části zákona o daních přímých, které se rázu poplatků (především daní oběhových) svoji strukturou nejvíce přibližují (více nežli clo, ohledně kterého byla reforma již také provedena). Ustanovení těch bude lze hojně použiti především při části formální, a jde pouze o to, má-li se nový poplatkový zákon pouze jich dovolati, či mají-li býti v plném znění do něho převzata.

Tento druhý způsob měl by tu výhodu, že by při nich bylo možno snadno provésti i menší odchýlky, jakých by poplatky (obchod. daně) vyžadovaly, a že by poplatkový zákon nebyl dotčen event. změnami provedenými na ustanoveních o přímých daních.

Bude-li vydán jediný zákon o daních oběhových i o vlastních poplatcích, bude záhodno přesně vyznačiti v něm ustanovení platná pro oba tyto druhy dávkové.

Dostí obtížnou bude otázka osvobození od poplatku, z nichž toliko menší část — ať již osobních nebo věcných — jest obsažena v poplatkovém zákoně samotném, kdežto většina jich je roztroušena po různých zákonech jiných, ve kterých se z důvodů veřejných, sociálních nebo jiných při-

znává osvobození ať již úplná nebo jen v určitém směru. Přesně vzato nejedná se tu (při většině) o osvobození, nýbrž o případy spadající v rámeček veřejného práva, na které se nevztahuje poplatnost postihující pouze akty soukromoprávní.

Jde nyní o to, mají-li býti pojata do nového zákona všechna tato osvobození, nebo stanovena pro ně určitá pravidla, na jejichž základě by se měla všechna osvobození posavadní přezkoumati. Poněvadž meze veřejného práva nejsou ustálené, naopak spíše se rozšiřují, bude velice těžko najíti pro osvobození zakládající se na tomto titulu nějakou povšechnou formuli. Odvolávati osvobození již povolená (hlavně v různých zákonech nefinančních) a rušiti práva již nabytá, je věc těžká ne-li nemožná. Naopak nebude lze ponechati v platnosti posavadní ustanovení o osvobozeních v poplatkovém zákoně, který bude nutno zrušiti v celém rozsahu. Tato osvobození nutno tedy převésti do nového zákona, ať již ve všeobecné části nebo v jednotlivých oddílech speciálních. Ostatní osvobození uvedená v zákonech nefinančních, měla by se sebrati a seznam jejich připojiti k novému zákonu poplatkovému (po případě jako jeho podstatná část), a při povolování dalších osvobození hleděti k tomu, aby meze veřejného práva nebyly snad jednostranně zbytečně rozšiřovány.

Otázce, má-li býti všeobecná část předeslána speciální nebo má-li naopak následovati až za ní (jako u přímých daní), nepřikládám důležitosti, rovněž ne (bude-li vydán jediný zákon), který z obou dílů má býti prvním; za výhodnější bych považoval dáti přednost daním oběhovým, nejen snad pro jejich větší význam finanční, nýbrž vzhledem na jejich rozsah a rozmanitost.

Podřízeného významu bude také pojmenování zákona, ač společný název »poplatků«, který má pro sebe pouze historické právo, nepokládám za vhodné. Jelikož pak se jedná o dávky dvojího různého druhu, mohlo by se voliti pojmenování »dávek« a to »právních« (vzhledem na nepochybný ráz postižení právního života); bylo by to spojeno s tou delší výhodou, že by pojmenováním »částí daňovou« a »částí poplatkovou« vyznačil se obojí ráz jejich, čímž by se vyhovělo i stanovisku finanční vědy.

F) Vlastní poplatky.

Jak svrchu bylo podotčeno, dotýká se Cahova práce rozřazení dávek, přicházejících zde v úvahu, jen potud, že oděluje vlastní poplatky přesně od daní oběhových, a rozděljuje je na poplatky soudní a správní, což celkem není ze žádné strany bráno v pochybnost. Patřilo by sem ovšem ještě také úschovné; než význam jeho je finančně i legislativně nepatrným a stále klesá následkem pověření šer-

kového úřadu a zemské banky úschovou cenin. Poplatky soudní a správní rozlišuje již původní zákon, jak rakouský tak i uherský; v pozdějším vývoji věnována však byla daleko větší péče poplatkům soudním, které v obou polovicích říše upraveny byly zvláštním zákonem, posledně v r. 1914 resp. 1915. Podrobnější a propracovanější je zákon rakouský, obsahující obširnou všeobecnou část a tarif nikoliv abecední, nýbrž sestavený podle nejdůležitějších druhů soudního řízení; uherský zákon takového oddělení tarifu od všeobecné části nemá.

V obojím zákonodárství, a to jak v řízení soudním tak i v mimosoudním (správním) shledáváme se opět s dvojitým rázem poplatků; a to jednak s poplatkem placeným zpravidla v kolcích předem při prvním zákroku, kterým se strana dovolává úřední činnosti, jednak s poplatkem placeným zpravidla hotově po provedeném úředním výkonu.

V řízení soudním patřilo ku těmto poplatkům, placeným dodatečně, původně vedle vkladného (o jeho rázu bylo již svrchu pojednáno) rozsudečné, které je rázu převážně poplatkového, což vysvitá zvláště z toho, že se vedle něho požadoval ještě poplatek z právního jednání, které bylo základem sporu.

Do správního řízení dostal se tento ráz poplatků (dodatečně placených) až v r. 1862, a to při sazební položce 49/43 lit. b) (uh. 41/13) při žádostech za výdělečná oprávnění, při nichž — podobně jako při registračních žádostech (pod písm. l) téže saz. pol.) měl býti poplatek z podání doplněn na 5%; poplatek ten předpisovala berní správa. Ačkoliv zákon kvalifikuje i tento poplatek jako poplatek z podání, je zřejmo, že ve skutečnosti jedná se tu o poplatek za úřední úkon, právě tak, jako zvýšení poplatku stanoveného pod písm. d) téže položky při žádostech spojených s vydáním ediktu. V řízení soudním obsahuje vysoký poplatek za zápis do obchodního resp. společenstevního rejstříku (saz. pol. 16 lit. d) s. n. resp. slov. čl. 2. B II. z. č. 38/1922) též poplatek za provedení zápisu, tedy rovněž za úřední úkon; bylo by záhodno oddělit tento poplatek od poplatku z podání.

Poplatky vyměřované dodatečně za provedení úřední úkon razily si dále cestu, a to opět zprvu v řízení soudním v novele z r. 1915. (uherský zákon obdobného ustanovení nemá), nařizující (v saz. pol. 2 c) 1.), aby se v řízení sporném vedle vlastního kolku protokolového platil další poplatek podle doby trvání líčení. Poplatek ten, označený jako poplatek z protokolu, je přece jen očividně poplatkem za úřední líčení, což vysvitá také z ustanovení 2. odstavce poznámky 2. k saz. pol. 2., podle něhož třeba poplatek ten zaplatiti i nedošlo-li k sepsání protokolu. Novela o soudních poplatcích zavedla ostatně poplatky za úřední úkony (ve formě paušálu) i v řízení konkursním a nesporném.

V řízení správním prorazily si poplatky dodatečně vyměřované a placené za úřední úkony již provedené, cestu v r. 1925, a to nejen v naší republice, nýbrž (skoro ve stejnou dobu) i v jiných státech, tak zvláště v Rakousku a v zemích německých (v Prusku r. 1923) tím způsobem, že na základě zvláštního zákonného zmocnění vydány byly řady o dávkách ze správních úředních úkonů.

Jest ovšem značný rozdíl v taktice poplatkové v řízení soudním a mimosoudním, zvláště v poplatcích placených dodatečně za úřední úkony. Kdežto řízení soudní (především sporné) má přece jakýsi pevný základ pro vyměření, ať již v ceně předmětu sporu, ve výši pozůstalostního nebo poručencova jmění a pod., nebo zase v trvání soudního líčení, které se zpravidla neobmezuje na jediný spis, schází takovýto pevnější podklad v řízení správním skoro úplně.

Leč i v řízení soudním i sporném, shledáváme se v jednotlivých státech s různým zásadním provedením. Kdežto staré Rakousko zachovalo až do převratu vedle poplatků placených (podle ceny nebo trvání líčení) z úředních úkonů, poplatky placené předem v kolcích za jednotlivá podání a podobné spisy, přidržuje se Německo ve svém říšském zákoně z 21. XII. 1922 I. z r. 1923 (s dodatky z r. 1923) paušálního zpoplatnění tří součástí řízení (přípravného — Processgebühr, důkazního — Beweisgebühr, a rozhodčího — Urteilsgebühr) s degressivní sazbou procentovou. Tyto tři fáse soudního líčení, z nichž Německo podrobuje poplatku, každé zvlášť, máme ve svém státě — především v zemích historických — rovněž; první z nich postižen je kolkovým poplatkem na žaloby a obdobná podání; druhá protokolárním kolkem vyměřovaným podle trvání líčení (tento poplatek bude nutno odloučiti od vlastního poplatku protokolového) a třetí podoben je rozsudečnému.

Také v řízení trestním zaujímají Rakousko a Německo různé stanovisko. Rakousko (a rovněž Uhry) zpoplatnily pouze trestní řízení na základě soukromých žalob. Německo tohoto obmezení nemá a upravuje sazbu v řízení trestním podle výše trestu. Rakouský a uherský způsob, platný nyní též u nás, je správnějším, poněvadž žaloby nesoukromé jsou rázu veřejnoprávního a nemají tedy býti zatíženy poplatkem, nehledě ani k tomu, že větší část poplatku by byla beztoho nedobytnou.

Z toho, co bylo předesláno, následuje, že látku poplatkovou lze třídit dvojím směrem, a to: jednak 1. na poplatky soudní a správní: jednak 2. na kolkové poplatky placené předem na podání atd., a na poplatky z úředních úkonů, placené zpravidla hotově na základě předchozího úředního vyměření.

Namane se tu otázka, zda by nebylo jednodušším a výhodnějším upustiti od vybírání poplatku předem (v kolcích)

a spokojiti se pouze poplatkem po ukončení úředního řízení, jak to nalézáme u nás při paušalování poplatku v řízení konkursním a nesporném, a v Německu i v řízení sporném. Má to zajisté leckterou výhodu. Leč nutno uvážiti, že vybírání poplatku předem v kolcích je způsob pohodlný i pro poplatníka, nevyžaduje zvláštní činnosti úřední (stačí kontrola) a zajišťuje státu náhradu poplatkovou i v těch případech, ve kterých ku dalšímu jednání nedochází, a ve kterých by dodatečně vybírání bylo složitějším nežli je zapravování v kolcích předem, ba často by vedlo k nedobytnosti poplatku. A žádati (podle vzoru německého) předem zálohu za úřední činnost, jejíž rozsah se dá předem těžko zjistiti, bylo by jistě obtížnějším a i pro poplatníka méně žádoucím, nežli je požadování kolků ku jednotlivým spisům a k líčení.

Přehlédneme-li nynější zákonodárství v oboru vlastních poplatků, vidíme, že je látka roztržena na poplatky soudní a správní, dále že poplatky soudní jsou upraveny na východě i západě našeho státu zvláštními zákony — třeba nejednotnými — z doby nedávné, spočívající tedy na zásadách již modernějších; a ze správních poplatků že jsou zrušeny a zreformovány poplatky z úředních úkonů, takže v rámci starého poplatkového zákona (rakouského a uherského) zbyly jen poplatky odváděné předem v kolcích z podání, protokolů, příloh a úředních vyhotovení. Při poplatcích soudních bude tedy třeba více unifikace nežli kodifikace.

Proti rámcovým řádům, vydaným na základě zmocňovacího zákona z r. 1925, činí se mnoho námitek, hlavně v tom směru, že ponechávají úřadům příliš široké pole k volnému uvažování. Je pravda, že zřízení to není nikterak ideálním. Ale uvážili se veliká rozmanitost správních úkonů, při kterých naráží se mimo to ještě na veřejnoprávní poměr, rozšiřující stále své pole, dojdeme k úsudku, že aspoň nyní nejší dobou sotva najdeme schůdnější cestu, a že bychom shrnutím poplatných úkonů do menšího počtu skupin se sazbami snad ještě neurčitějšími (mělo-li by se počítati na slušnější výnos) byli nuceni ponechati úřadům pravděpodobně ještě větší volnost a širší pole působnosti, nežli jakou jim podávají podrobné řady podléhající schválení sněmu.

Poplatky předem placené v kolcích přicházejí v řízení správním právě tak jako v řízení soudním. Pokud by tedy vlastní poplatky nebyly roztrženy podle toho, platili se poplatky předem v kolcích nebo dodatečně z úředních úkonů na základě úředního vyměření, měly by se poplatky předem placené upravit jednotně nejen pro celý stát, nýbrž i podle stejných nebo podobných zásad pro řízení soudní i správní ve společné stati. Dobrým vodítkem by byla po té stránce pravidla stanovená v rakouské novele o soudních

poplaticích z r. 1925. K těmto poplatkům by se řadil poplatek na podání, na přílohy (se zásadní povinností doplniti naň kolek na přílohách již použitý), na protokoly (kterým by byl manipulační poplatek za sepsání protokolu) a konečně podobný poplatek (manipulační) za sepsání úředních vyhotovení, která nevyžadují odborného vyřízení a nespádají též pod ustanovení o dani listinové. Právě při nich shledáváme se s konkurencí různých dávek, kterou bude třeba řádně upravit.

Mezi poplatky ze soudních úředních úkonů nejvýznamnějším je rozsudečné; toto jest upraveno na Slovensku a Podk. Rusi způsobem odlišným od úpravy v zemích západních, hlavně v tom směru, že žádá se tam rozsudečné jediné, ať spor skončí v první, druhé nebo třetí stolici, kdežto v Čechách, na Moravě a ve Slezsku požaduje se rozsudečné za rozhodnutí v každé stolici zvlášť. Toto stanovisko, které zaujalo též Rakousko i Německo) je správnější, poněvadž spor provedený ve dvou nebo třech stolicích je beze sporu nákladnějším, nežli spor ukončený ve stolici jediné, nehledě ani k tomu, že četnější sborový soud i vyšší hodnost jeho členů ještě zvyšují náklady; vyšší poplatky na odvolací a dovolací spisy nemohou poskytnouti dostatečné náhrady za rozsudečné unikající (podle uherského zákona), umožňují však, že procento rozsudečného na 2. a 3. stolici netřeba zvyšovati. Maximální sazba při zamítavých rozsudecích 2. a 3. instance, jakož i nižší sazba pro určité druhy rozhodnutí mohla by býti ponechána.

Snížení sazby — aspoň na polovici — by se doporučovalo i pro platební a zajišťovací příkazy (vydávané bez provedení vlastního řízení), s povinností doplniti rozsudečné na plný obnos, došlo-li by ku formálnímu rozsudku (smíru) při dalším řízení; v uherském zákoně stanovena je na ně pouze čtvrtina rozsudečného, rovněž i ze smíru, došlo-li k němu hned při prvním roku; jinak činí poplatek ze smíru polovici pravidelného rozsudečného. (Také v Německu snižuje se paušál, bylo-li soudní líčení dříve skončeno odvoláním žaloby nebo z jiného důvodu).

Nezdá se mně také správným ustanovení pozn. 3. ku saz. pol. 6. soudní novely rakouské (v uherském zákoně takového ustanovení není), aby při částečném nebo mezitimním rozsudku požadováno bylo hned celé rozsudečné, což ostatně není ani v souhlase s §-em 16. novely, a nemělo by se vůbec požadovati rozsudečné z ceny vyšší nežli z ceny zažalovaného předmětu. Rovněž zdá se mi býti tvrdým ustanovení, že se při ukončení sporu smírem má požadovati plné rozsudečné z ceny žalobního předmětu; mimo to by bylo třeba vyřešiti otázku, pokud podléhati má smír vedle rozsudečného ještě obchodové dani za právní jednání jím vyřízené.

Zůstane-li, jak se podobá, platební povinnost na podléhnavší straně, bylo by záhodno ustanoviti i pro rozsudečné věcné ručení (existující již při vkladném).

Zbývá ještě otázka osvobození resp. práva chudých, a otázka, který úřad má býti pověřen vyměřováním hlavně soudních poplatků.

Právo (správněji výhoda) chudých je provedeno dosud jen v řízení soudním, a to jak rakouském tak i uherském, ovšem ne zcela souhlasně. Zvláštním jest ustanovení uherského zákona, že má býti od chudé strany požadováno zaplacení poplatků zaznamenaných z důvodu chudoby, podléhne-li nebo staly-li se poplatky u neosvobozené podléhnavší strany nedobytnými. Tím stává se vlastně celá výhoda illusorní, nehledě ani k tomu, že u chudé strany bude poplatek pravděpodobně také nedobytným. Ustanovení to má na mysli případy v praxi asi řídké, kdy strana chudá nabude později prostředků ku zaplacení. To by však vyžadovalo rozsáhlé evidence, která by jistě vyžadovala většího nákladu, nežli jaké by poskytli výsledek. Význam by to mělo — bez zvláštní evidence — v tom případě, získala-li by chudá strana dosažením vítězství ve sporu; a tu by se uplatněním zákonného věcného ručení (bylo-li by zavedeno též u rozsudečného) dospělo ku témuž výsledku. Podobný poměr byl by u vkladného (pokud by bylo vůbec pojato mezi poplatky), u něhož by mohlo býti uplatňováno věcného ručení (třeba jen v praxi, nikoli v zákoně) vyloučeno až do určitého minima.

V poslední době jeví se silné snahy o rozšíření práva (výhody) chudých i na řízení mimosoudní; ze sociálních důvodů patrně asi k němu dojde. Za to nebude lze vztahovati je na obor daní oběhových.

Otázka, který úřad má vyměřovati a předpisovati poplatky, rozřešen je při dávkách z úředních úkonů v tom směru, že povolány jsou k tomu úřady toho resortu, v jehož obor poplatný úkon spadal. Podle toho měly by poplatky v oboru soudnictví, zvláště také rozsudečné a vkladné, rovněž paušály v řízení konkursním i nesporním, předpisovati soudy a nikoli finanční úřady, kterým by se mělo svěřiti jen právo revise. Předpokládá se ovšem, že by přetížení soudů nebo praktické důvody (menší znalost finančních předpisů u soudních úředníků) nerozhodly přece jen pro kompetenci finančních úřadů.

Ke konci třeba zmíniti se o tom, že naléhavou jest úprava poplatků v řízení před nejvyšším správním soudem, které jsou nepoměrně nízké, zvláště srovnají-li se s poplatky v řízení před nejvyšším soudem. Při tom bylo by nutno řešiti otázku, mají-li býti tyto poplatky pojaty v poplatky soudní nebo v poplatky správní, mezi kterými uváděny jsou dosud (což je patrně správním).

G) Daně oběhové. — 1. Část společná.

Daní oběhových dotýká se Dr. David speciálně ohledně zdaňování některých pojišťovacích obchodů, Caha pak jen při rozboru předmětů daní oběhových a poplatků u jednotlivých spisovatelů.

Velice cenným příspěvkem pro speciální část reformy je svrchu uvedený článek Chocholův, uvádějící jednotlivé předměty zejména daních oběhových (obchodových) a roz-
bírající kriticky též odůvodněnost daně se stanoviska finanční vědy (theorie). Se stanoviska reformy poplatkového práva bude ovšem důležitým rozbor po stránce finančního práva, jehož první úlohou bude seřadit celý materiál takovým způsobem, aby nejen finančním úředníkům, nýbrž i poplatníctvu umožňoval porozumět zákonným předpisům a bez pomoci odborníků vypočítat si příslušnou daň.

Vzhledem na veliký rozsah a rozmanitost látky, která právě při daních oběhových přichází v úvahu, nebude tato úloha nikterak snadnou. Chochole ve svém článku uvádí 21 různých druhů těchto daní resp. poplatných předmětů, z nichž opět některé mají několik podružných oddílů. Přichází mezi nimi ovšem i daň dopravní, která asi nebude pojata v rámec poplatkové reformy (Dr. Engliš nezařazuje jí také mezi daně z výdělečných aktů, kterými nahraňuje daně oběhové, nýbrž mezi daně obchodové, kterými však rozumí ty, které se vkládají do výrobního nákladu před dokončením produktu); některé daně Chocholem zvlášť uváděné daly by se sloučiti s jinými (na př. dílčí smlouvy a fuse patří ku smlouvám společnostním). Ale každým způsobem jeví se tu veliká rozmanitost látky, která se tu má vtěsnat v jediný rámec. Rozvržení Chocholovo jest ovšem rázu více theoretického, se stanoviska finanční vědy, a je zajisté možno i rozřídění jiného rázu.

Tak na př. uváží-li se, že daně oběhové týkají se soukromoprávních poměrů spadajících v rámec občanských zákonů, tedy zvlášť zákona občanského, je zřejmo, že bude třeba přihlížeti též k uspořádání látky v tomto zákoně, ovšem s odchylkami, jakých by vyžadovala praktická stránka, především se stanoviska finanční techniky. A v tom směru zvlášť důležitým bude všichni tu rozmanitou směs poplatných předmětů seskupiti tak, aby při každé skupině bylo lze vytýčiti společný znak (nebo více znaků) charakterující je po stránce zdaňovací.

Jedná se tedy o jakési uspořádání látky, spadající více v otázku kodifikace nežli unifikace.

Tato asi nenarazí na přílišné, a zvlášť ne na nepřekonatelné potíže, poněvač rozdíly obojího zákonodárství jsou při předmětech podléhajících daním oběhovým přece jen

menší, nežli při vlastních poplatcích, především v řízení soudním. Mimo to jsou již některé části zunifikovány; tak zvlášť daň z obohacení (třebas ne zúplna), z převodu nemovitostí, ze smluv společnostních a služebních, z obchodu cennými papíry a ze směnek. Unifikace byla tedy již prováděna po částech (v době popřevratové), čímž byl nejen vykonán již předem značný kus práce unifikační, nýbrž zároveň tím byla dána — aspoň z části — direktiva pro tvoření skupin při pozdější celkové reformě, ku které má právě dojít.

Mezi uvedenými zunifikovanými předměty jsou zvlášť význačnými daň z obohacení, z převodů nemovitostí a z obchodu cennými papíry, kterým patrně i při reformě budou věnovány zvláštní oddíly. Také v Chocholově článku sledujeme tyto tři druhy poplatných⁴⁾ předmětů jako zvláštní skupiny, z nichž prvním dvěma jsou věnovány v Německu zvláštní zákony, kdežto zdanění obchodu s cennými papíry provedeno je společně se zdaněním společností v zákoně nadepsaném »Kapitalverkehrsteuer«.

V souvislosti s daní z obohacení a z převodů nemovitostí uvádí se daňový (poplatkový) ekvivalent, přicházející též v jiných státech (v Rakousku, Německu, Francii, Itálii) po případě jako daň »mrtvé ruky«. Platí jej nefysické osoby za účelem stejnoměrného zatížení těchto osob s osobami fysickými na vyrovnání a náhradou za to, že se při nich takové převody zpravidla nevyskytují. Proto také, aspoň při nemovitostech, nastává poplatnost až po uplynutí desíti let po jejím nabytí. V naší republice zdaňuje se při nich také držba movitého jmění, a (jak zcela správně uvádí Chochole) — měl by mu býti proto věnován samostatný oddíl tím spíše, že způsob vyměřování a placení je při něm jiný nežli u ostatních daní oběhových.

Při daní z obohacení setkáváme se s dvěma různými (podle občanského zákona) tituly nabytí, t. j. jednak na základě právního jednání mezi živými, jednak následkem úmrtí. Oba tyto tituly přivádějí ku získání jmění bez zásluhy a práce, což činí nabyvatele zvlášť působivým ku zdanění. Obojím titulem dochází se ku stejnému výsledku, význačnému po stránce finanční, takže obojí druh nabytí je nejen možno, nýbrž i záhodno zdanit podle týchž zásad a sloučiti je za tím účelem do společné skupiny, a to tím více, že stejné neb aspoň podobné zdanění dědictví i darování je nutným i proto, aby se zabránilo obcházení dědické daně.

Přiřazení daně darovací k daní dědické, pokud se týče docela i pod titulem daně dědické, měli jsme nejen ve sta-

⁴⁾ Označení »poplatný« a »poplatník« používá se k označení osoby nebo předmětu zatížených státní dávkou veřejnou bez rozdílu, jde-li o vlastní poplatek či o daň.

rém Rakousku, (v novele z r. 1915), nýbrž přichází dosud i v republice rakouské, a skoro ve všech státech zdaňujících pozůstalost, takže vhodnost spojení obou titulů je všeobecně uznávána.

Daň nemovitostní byla pod jménem immobilárního poplatku upravena již ve starém Rakousku zákonem z r. 1899 resp. (ve znění částečně změněném) z r. 1901; existovala ostatně již dříve hned v původním zákoně poplatkovém z r. 1850, vydaném skoro v témže znění i pro země uherské. Byla vedle daně dědické a darovací jediným poplatkem procentovým (z oboru daní oběhových), tedy poplatkem přímým, pro který v tomto zákoně platila poněkud jiná ustanovení nežli pro poplatky fixní a stupnicové, kterými postížena byla právní jednání ohledně věcí movitých a práv.

Rozlišování toto shledáváme důsledně provedeno i v tarifu u všech položek týkajících se jak věcí nemovitých tak i movitých (při kupech, směnách atd.). Právu vlastnickému (k věcem nemovitým) byla původně na roveň postavena (co do poplatku) služebnost užívání a požívání, což odstraněno bylo r. 1899.

Převody nemovitostní vyskytují se nejen bezmála při všech způsobech právních jednání, ať již úplatných nebo bezúplatných, nýbrž i při převodech následkem úmrtí, ba i při nabývání práv způsobem originálním, takže předmětem daňovým je tu »nabývání« nemovitosti, ať již rázu jakéhokoliv. Právě při něm lze tedy seznati nejlépe na jedné straně vzájemné styky jednotlivých kategorií daní oběhových, na druhé straně však zase zvláštní ráz daně nemovitostní, který úplně odůvodňuje její samostatné postavení mezi daněmi oběhovými; zaujímají také mezi těmito i co do výnosnosti první místo, převyšující docela i výnosnost daně z obohacení, zaujímající až za ní místo druhé.

Pravým opakem těchto daní je daň z obchodu cennými papíry (při které nemovitosti vůbec nepřicházejí), která, nedosahující (vzhledem na umožnění soutěže s cizími bursami) ani jednoho promile, je nejnižší procentovou sazbou vůbec; následkem toho jest i málo výnosnou. Poplatnost řídí se zápisem do rejstříku, jehož vedení jest obligatorním pro všechny obchodníky cennými papíry; pouze při obchodech prováděných bez účasti takového obchodníka vyžaduje se závazně vydávání účtu. Tento druh daně jest již zunifikován, a svým celým rázem liší se podstatně od právních jednání uzavíraných o jiné movité předměty, takže i tento druh převodů tvoří samostatnou skupinu daňovou.

Na opačném polu těchto daní (při nichž poplatnost není závislou na sepsání listiny), je daň ze smluvních listin, obchodních knih, vysvědčení a podobných písemností, o nichž již svrchu byla učiněna zmínka a při nichž listina sama je

poplatným předmětem. Tyto průkazní listiny jsou další skupinou daňovou, a zároveň jakýmsi přechodem od oběhových daní ku vlastním poplatkům.⁵⁾

K obchodním knihám a hlavně výtahům z nich přidružují se účty, které rovněž nejsou právními listinami ve vlastním slova smyslu. K těmto dlužno však již počítati nákladní a jiné dopravní listy, kupecké poukázky a závazné listy, šeky a směnky, které (vedle bankovek u nás nezdaňovaných⁶⁾) uvádí Chochole pod písm. b) odst. VI. (o oběhových daních) svého článku jako platební peněžní surrogaty, při nichž poplatným předmětem je také listina (ovšem právní listina), kterou občanské zákony (obchodní resp. směneční) kladou bezmála na roveň cenným papírům.

Dávka je při nich buď procentová (dříve stupnicová), poměrně nízká při kratších platebních lhůtách, po případě s určenou maximální hranicí, nebo docela dávka fixní nahražující vlastně dávku procentovou (dříve stupnicovou). Na rozdíl od následující skupiny (právních jednání uzavřených o movitosti a práva) postihuje poplatnost stejně všechny stejnopisy, ba i některé opisy (za určitých okolností).⁷⁾

Při všech ostatních právních jednáních, týkajících se věcí movitých a práv, je poplatným předmětem právní jednání samo, ovšem zásadně (s výjimkami stanovenými v zákoně) za podmínky zpísemnění. V tuto skupinu, obsáhlou a rozmanitou, dají se zařaditi právní jednání nespádající v předchozí skupiny, tak zvláště předměty uvedené v Chocholeově článku pod písm. c), e), g), k) až u), z nichž ale předměty pod písm. q), r), s) obsahují vlastně jen změny právních jednání již existujících, které také v občanském zákoně nejsou uváděny jako samostatná právní jednání, nýbrž právě jen jako změny práv a závazků. Poněvadž přicházejí tyto změny u všech právních jednání spadajících v tuto skupinu, doporučovalo by se upravití je ve společné části jako zvláštní znak této skupiny, v této společné části měl by se též vymeziti i pojem listiny (zvláště odchylky od občanského práva) a její význam a poměr (po stránce daňové) ku právnímu jednání.

⁵⁾ Chochole uvádí tyto průkazní nebo důkazní listiny ve svém článku pod č. VII. vedle daní obchodových pod č. VI., ač asi nemá v úmyslu považovati je za nějakou samostatnou kategorii dávek, rovněž ne taxy zařazené pod č. IX., pro něž navrhuje nahrazení vlastními poplatky. To souhlasí s konečným úsudkem jeho na konci oddílu IV., podle něhož rozeznává mezi dávkami spadajícími v rámeč nynějšího poplatkového zákona pouze dvě kategorie dávek.

⁶⁾ Daň bankovní podle zák. 102/1925, o které se zmiňuje Chochole pod písm. b) č. 1. svého článku, není vlastně žádnou daní, nýbrž má ráz konv. pokuty pro případ vydání bankovek nekrytých kovovou úhradou.

⁷⁾ Pro poplatek (daň) ze smének a kupeckých poukázek existoval již ve starém Rakousku zvláštní zákon; v čl. republice jest zákon unifikován. Zvláštní zákony má také Německo, Francie i jiné státy.

Podle tohoto rozřídění rozeznávaly by se u oběhových daní tyto skupiny:

1. Daň z obohacení, převoděného ať již následkem úmrtí (dědictví) nebo právního jednání (dary), 2. daň nemovitostní, postihující nabývání nemovitostí způsobem jakýmkoliv, 3. daňový (dřívě poplatkový) ekvivalent, 4. daň z obchodu cennými papíry (daň bursovní), 5. daň z právních jednání o věci nemovité a práva (bylo by lze pojmenovati »daní smluvní«), 6. daň ze směnek a obchodních listin, 7. daň z průkazných listin.	poplatnost nezávislá na sepsání listiny. poplatnost závislá zásadně (s připuštěním výminek) na sepsání listiny; platí se pouze ze jednou beze zření na počet exemplářů listiny. poplatnost listiny a to všech stejnopisů event. i opisů.

2. Zvláštní část.

a) Daň z obohacení.⁹⁾

Se stejným zdaněním darů a dědictví shledáváme se již v původním zákoně poplatkovém, zároveň také s progresí, původně jen podle příbuzenského poměru, tedy bez progresive cenové, která byla zavedena teprve v době novější podle cizích vzorů. V naší republice platí se dědická daň z nápadu každého jednotlivého dědice neb odkazníka, a nikoliv podle ceny celé pozůstalosti. Je to zajisté správným. Zdanění toliko celé pozůstalosti přivodilo by sice značně zjednodušení vyměřovacího řízení, ale poškodilo by nespravedlivě nabývatele menších částek z pozůstalosti cennější, ačkoliv jejich platební síla by zůstala po případě daleko za daňovou způsobilostí osob obdařených štedřeji z téže pozůstalosti.

Obojí daň, pozůstalostní podle ceny celé pozůstalosti a nápadová podle příbuzenského poměru (třeba ve formě různé přírážky, jako v anglickém zákoně), není nejen spravedlivou, nýbrž neznamená ani zjednodušení vyměřovacího řízení, vyžadující vyšetření dvojího daňového základu. Z tohoto důvodu byla v Německu při poslední úpravě dědické

⁹⁾ Velice cennou práci reformní vykonal prof. dr. Funk před vydáním císař. nař. z r. 1915; své poznatky shrnul ve spise »Pokusy o reformu poplatků z převodů majetkových na případ smrti a z darů v Rakousku« vydaném v r. 1912 v Praze nákladem R. Ryšavého.

daně upuštěno od zdaňování celé pozůstalosti (vedle daně nápadové). Ve Francii i v Rakousku existuje ještě dvojí daň.

Posuzují-li se obě daně (nápadové a pozůstalostní) jako jediný celek, nepatří čsl. daň dědická ku nejvyšším v Evropě. Tím ovšem není řečeno, že by měla býti ještě zvýšena; naopak množí se hlasy žádající její snížení, zároveň však i zjednodušení zákonných ustanovení, jichž komplikovanost zaviněna byla hlavně tím, že z důvodů, po výtce sociálních, připuštěna byla řada výhod, které se v praxi poměrně málo osvědčily. Nejvýznačnější místo zaujímá mezi nimi snížení daně pro nezletilé dědice, která jest i sociálně nejspravedlivější a které je také hojně používáno; bude tedy třeba ponechat ji i na dále, právě tak, jako značné snížení pro humanitní a dobročinné účely.

Naše nynější úprava dědické daně není příliš starého data; základ k ní byl dán ve starém Rakousku novelou z r. 1915 (v Uhrách až v r. 1918). Československým zákonem z r. 1921. upravena byla jednotně sazba a provedena částečná unifikace. Přes to bude zapotřebí více změn v nejednom směru. V otázce ocenění, které bude nutno upravit jednotně nejen pro celou republiku, nýbrž i pro celý obor oběhových daní, doporučovala by se vydatnější účast finančních orgánů jak při vlastním oceňovacím řízení, tak i při projednávání pozůstalostí vůbec.

Předním úkolem vyměření daně jest, aby se správně zjistila aktiva i pasiva, tedy aby mezi aktiva pojato bylo vše, co pozůstalému vskutku patřilo. Po té stránce nezdá se mně správným ani spravedlivým ustanovení § 18. císař. nov. z r. 1915, podle něhož má se do pozůstalosti pojati zpravidla veškeré jmění podrobené společenství statků, nebo vlastně (vzhledem na odst. 2.—4. tohoto paragrafu, který není zrovna v souhlasu s odstavcem 1.), polovina jeho i v tom případě, patřilo-li pozůstalému manželovi knihovně nebo prokázatelně více nežli zemřelému. Pozůstalý manžel měl by tedy (dostal-li by ze společného jmění více nežli polovinu) ale méně nežli měl dříve, platiti dědickou daň i z toho, co již před smrtí zemřelého měl.

Po mém soudě mělo by se jmění, které by vzhledem na společenství statků pro případ mrti pozůstalý manžel měl postoupiti do pozůstalosti, podrobiti dědické dani pouze tenkrát, obdržely-li je jiné osoby než pozůstalý manžel. Naopak ovšem musil by zdaniti pozůstalý manžel to, co by následkem společenství statků získával z druhé polovice společného jmění.

Otázka společenství statků potřebuje nutně spravedlivé úpravy, právě tak jako ustanovení o společných úschovách (§ 24. [2].) atd.

Jednotně by se měla řešiti otázka pojistek, rovněž upravití význam poživacího práva a opětného zdanění při jeho zaniknutí, které značně komplikuje předpis i evidenci. Povšimnutí zasluhuje i návrh Chocholův na sprostění od daně nabytí prádla, šatstva a nábytku členy téže domácnosti (podobné ustanovení je v Německu).

Za srážkové položky měly by se uznati též soudně uznávané výlohy pozůstalostního řízení a sporů vedených za pozůstalost.

Nárok mnaželek (manželů) na nižší daň dědickou (dle 1. třídy) měl by býti jim zachován i v tom případě, byly-li bez své viny rozvedeny nebo rozloučeny (podobné ustanovení v zákoně č. 26/1929 o pojištění soukromých úředníků) a první třída rozšířena i na zetě a snachu (též z důvodů zjednodušení předpisu daně při rodinných odstupech prováděných zpravidla na oba manžely). Úpravy potřebuje — při zařazení do jednotlivých tříd — poměr švakrovský, což dalo by se všeobecně provést tím způsobem, že by se (až na zetě a snachu) stalo zařazení vždy o jednu třídu výše nežli při stejném stupni příbuzenském.

Abý se věnování z ciziny tuzemcům (hlavně tuzemským účelům) nebránilo vysokým zdaněním, doporučovalo by se zmocniti vládu (po případě ministerstvo financí) ku snížení (po případě úplné slevě) daně. Rozsah humanity a dobročinnosti bude třeba vůbec rozšířiti, zároveň však upravití kompetenci pro posouzení jejich charakteru.

Vysvětlení vyžaduje zdanování příkazů bezejmenných (konání a pod.), které vyčerpávají se jedním nebo jen několikerym aktem a nemají podstaty nadace nebo podobné nefysické osoby, od které by bylo možno daň požadovati; není pochyby, že zkracují dědický podíl nebo legát osoby tím zatížené; ale přece jen od této osoby bude lze požadovati daň, takže výsledek je týž, jako při legátu, z něhož daň má zaplatiti (podle ustanovení v závěti), osoba odkazem zatížena. Při příkazu byla by pochybnou výše daně, která by mohla býti stanovena ve stejné výši jako pro osobu příkazem pověřenou, pokud by pro takové příkazy nebylo stanoveno zdanění nižší (na př. stejné jako pro nadace k účelům dobročinným).

Dědické dohody upraveny jsou nyní dosti liberálním způsobem ustanovením, že dohoda má se zdaniti tak, jako kdyby zákonně závětní poslušností odpovídala, ovšem jen pokud, pokud dohoda nemá za následek snížení daně. V důsledku toho je vlastně při každé dohodě třeba dvojího výpočtu daňového, jednak na základě dohody, jednak bez zření na ni. Tento dvojí výpočet znamená dvojí práci, tedy ztížení předpisu. Poněvač by však (jak zákon předvídal) mohlo se opravdu vhodné úpravy dohody zneužití ku zkrácení daně, bude asi těžko se obejít bez onoho ustanovení, leč

by snad interním výnosem byl dvojí výpočet obmezen na případy erár evidentně poškozující.

Ve příčině daně z darování je z důvodů podobných záhodno, aby výše její rovnala se dani dědické, kterou by bylo jinak možno obcházeti; to platí též pro zdanování ústních smluv. Ale částku daně prostou bude nutno podstatně zvýšiti, aby daň nebyla pak překážkou věnování k účelům sociálně důležitým.

V tomto směru je nevyjasněnou otázkou poskytnutí věna (výbavy) osobami k tomu zákonně zavázanými, pro jichž zdanění — jako daru — požaduje nejv. správní soud listinového osvědčení. Mělo-li by tedy zůstatí při zdanování věna jako daru, bylo by třeba rozluštiti též otázku poplatnosti ústní smlouvy.

Za to mělo by býti osvobození písemných darů zrušeno, poněvač je nejen nepraktickým, nýbrž poskytovalo by darům málo pochopitelnou výhodu vůči úplatným převodům movitých věcí. Pouhý dopis oznamující poskytnutí nebo naopak přijetí daru by nepostačil ku zdanění.

b) Daň z převodu nemovitostí.

Tato byla v nejvyšším svém obnosu (7%) vypočtena zvýšením dřívější 25% -né a později 50% -né přírážky na 100% (3.5% × 2), takže se při nižších číslicích jedná opravdu o degressi. Tím vysvětluje se také při nich značnější rozpětí procentové (1/2% místo 0.1%), které tedy znamená pro levné převody výhodu značnější degresse a nikoliv ostřejší progressi. Bylo by ovšem možno zvýšiti cenovou hranici pro 7% takovým způsobem, aby se dosáhlo při ceně 10.000 Kč 4%.

Pro převody bezúplatné, jakož i rodinné stanovila by se sazba poloviční,⁹⁾ které by se použilo též pro nabytí originálním způsobem (místo posavadního vkladného, které by odpadlo, nejsouc vůbec žádným vkladným nýbrž surrogatem poplatku převodního). Tím dosáhlo by se při nejnižší sazbě 2%, což by se rovnalo nynější pravidelné dani obrátové z převodu věcí movitých.¹⁰⁾ K výsledku asi stejnému mohlo by se dospěti arci také vhodným upravením progressivní sazby s propočtem, který se pro degressivní sazbu nehodí.

Výhoda nižší sazby pro menší převody není úměrnou ztrátě času a práci spojené s vyšetřením, jsou-li zde přeepsané podmínky. O jejím zrušení, po případě za jinou náhradu, mohlo by se uvažovati. Proti ponechání výhody pro novostavby v nynějším rozsahu nebude asi námitek.

⁹⁾ Poloviční sazba počítala by se tím způsobem, že by se vypočetla daň podle plné sazby a potom rozpůlila.

¹⁰⁾ Právě vzhledem na daň obrátovou pozbyla výtka nepoměrně vyššího zdanění převodů nemovitostních vůči movitostním veškeré oprávněnosti.

Při převodech částečně bezúplatných nezaujmají oba zákony stejného stanoviska; kdežto uherský zákon požaduje nižší sazbu převodní, stanovenou pro bezúplatné převody, jen u částky darované, a část rovnající se přejetým závazkům považuje za nabytí úplatné, přiznává rakouský zákon nižší sazbu nemovitostní daně pro celou cenu nemovitosti s výhradou, že celý poplatek nesmí činiti méně nežli by obnášel poplatek z převodu zcela úplatného, což ovšem vyžaduje dvojitého výpočtu daňového, a neznamená tedy nikterak nějakého zjednodušení. Uherské stanovisko je správnějším a též spravedlivějším, poněvadž bezúplatnost má vždy — pro nabyvatele — jakousi výhodu před kupem.

Nestejná zákonná ustanovení máme také při směnách. Rakouský zákon bere za daňový základ polovici ceny levnějšího předmětu a celou cenu předmětu cennějšího po odečtení zdaňované polovice předmětu levnějšího (má to význam nejen při progresivní sazbě, nýbrž i tehdy, je-li pouze na jedné straně výhodnější sazba). Uherský zákon tohoto rozeznávání nemá, a zdaňuje pouze celou cenu nemovitosti cennější. Novější zákony používají jiné metody, zdaňují směnu jako dva převody; tento postup sledujeme i v našem zákoně o dani z obchodu cennými papíry. Bylo by snad záhodno použití této metody i při směnách nemovitostních, a zdaňovati oba převody zvlášť, po případě s určitou slevou (asi čtvrtinovou). Tím by se dala snadněji vyřešiti otázka konkurence věcí movitých a nemovitých při směnách, a nevznikly by pochybnosti, má-li se převod považovati za směnu či za kup podle § 1055. o. z. (mají-li při vzájemné úplatě převahu peníze nad věcí).

Jedině v uherském zákoně přichází opční právo, které se zdaňuje jako nabytí movité věci, nebyl-li kup, který byl předmětem opce, do určité doby uskutečněn. Příslušné ustanovení o tom bude třeba pojmáti do reformního zákona, rovněž ustanovení o nemovitém charakteru domů zbudovaných na cizím pozemku, dále ustanovení o arrondaci a zcelování (přicházející jen v rakouském zákoně), dále úpravu daňovou při nabývání nemovitostí obcemi a jinými samosprávnými svazy k účelům veřejným i neveřejným (jakási sleva — asi poloviční — byla by jistě i v tomto případě na místě) a vůbec ustanovení o konkurenci osob osvobozených s neosvobozenými, která zvláště při dani nemovitostní padá na váhu.

Podle zákona č. 86/1912 počítá se za věc nemovitou stavební právo; jeho poplatková (daňová) ustanovení § 15. — 19. převezmou se patrně do reformního zákona. Výše daně je stejná, jako při jiných nemovitostech. Důležitá jsou však speciální ustanovení o ocenění, která se však sama přimlouvají za to, aby pro opětovná konání resp. závazky a

práva, obmezená na určitou dobu, zaveden byl (podle pruského vzoru) klíč (tabulka) stanovící pro jednotlivý počet roků buď určitý násobek roční ceny resp. poměrnou část ceny služebního předmětu; takový klíč hodil by se nejen pro zjištění ceny stavebního práva, nýbrž také práv služebnostních (zvláště užívacích), nájemních i služebních smluv, při kterých se mnoholetá doba smluvní rovněž častěji vyskytuje. Daňová ustanovení o stavebním právu měla by se však doplniti ustanovením o dani z nabytí budovy majitelem půdy po zániku stavebního práva, (asi v poloviční ceně imobilární daně), pokud by totiž majiteli pozemku nepřisluzelo osvobození.

Největší obtíže při dani nemovitostní činí otázka příslušnosti, která řeší se dosud na základě ustanovení občanského zákona, v tomto směru dosti stručných. Otázka ta komplikuje se ještě tím, že smlouvy o nemovitost a její příslušnoství nebývají vždy současné, že na straně odstupitelů i nastupitelů bývají často různé osoby, které při provozu průmyslového nebo jiného závodu jsou v určité hospodářské nebo jiné souvislosti (členové téže rodiny nebo společnosti); také přípustnost knihovního zápisu odděleného vlastnictví ku strojům pro jinou osobu nežli pro majitele nemovitostí přijde tu v úvahu. Bude zajisté nesnadnou věcí upravit v tomto směru zákon takovým způsobem, aby nezavdával příčiny k pochybnostem a nejasnostem, a hlavně neumožňoval praktik směřujících ku zkracování daně.

c) Daňový ekvivalent.

Ekvivalent vyměňuje se na celé desetiletí a sazba jeho není ani jednotná ani rovná převodnímu poplatku; činí — podle rakouského zákona 4.5% (3% + 50% ná přírážka), z nemovitostí polovici; podle uherského zákona z nemovitostí 0.5% resp. 0.4% ročně a z movitostí 0.2% ročně. Jednotná úprava (i co do počátku platebních desetiletí), rovněž i přizpůsobení sazby sazbě daně nemovitostní (s poloviční sazbou pro movitosti) by se doporučovalo.

Důležitou otázkou se stanoviska finančního práva je, mají-li býti obce a jiné autonomní svazy vzhledem na svůj veřejnoprávní ráz propuštěny ze závazku ekvivalentního. Dosavadní stanovisko je to, že pouze to jmění jejich má býti osvobozeno od placení ekvivalentu, které slouží přímo a nikoliv toliko nepřímo veřejným účelům. Vzhledem na to nejsou osvozeny od ekvivalentu činžovní domy, zemědělské a jiné statky samosprávných svazů, spravované soukromohospodářsky. Tohoto stanoviska bude asi třeba přidržeti se i nadále, poněvadž jinak by autonomní svazy, obdařené bohatěji soukromoprávním majetkem, měly nepopíratelnou vý-

hodů i v tomto směru před svazy, které takového soukromoprávního majetku nemají.

Podobného rázu jsou také náboženské obce ve příčině majetku nevěnovaného přímo bohoslužebným účelům.

Poněvadž v některých případech postihuje platební povinnost při ekvivalentu přímo nebo nepřímo stát, mělo by se zmocnití finanční ministerstvo (po případě vláda), aby při nich upustilo od předpisování ekvivalentu, po případě aby předpis a vymáhání vhodným způsobem upravilo.

Osvobození od ekvivalentu, hlavně při realitách, bude třeba přizpůsobiti předpisům nového zákona o přímých daních (reálních).

d) Daň bursovní.

Daň bursovní byla ve starém Rakousku zavedena pod názvem »Effectenumsatzsteuer« r. 1892 (změněna v r. 1897) a v Uhrách r. 1897 (se změnou v r. 1900). Původní základ závěrkový nahrazen byl základem cenovým, což je nejen správnějším, nýbrž i praktičtějším. Unifikace provedena byla zákonem ze dne 17. II. 1921, č. 85. sb. z. a n. Poplatnost vztahuje se nejen na obchody bursovní (které tvoří velikou většinu všech poplatných obchodů), nýbrž i na obchody prováděné mimo bursy, a to skoro vesměs obchodníky cenovými papíry; poplatné obchody mimobursovní vyřizované bez jejich účasti vyskytují se jen docela výjimečně.

Na posavadním stavu nebude třeba valných změn; nižší daň zavedená již pro obchody uzavírané v kulise jest oprávněná (též názor Chocholův), a bude patrně i na dále ponechána. Premiové obchody, které jsou více rázu spekulativního, snesly by větší zatížení (i podle Chocholova článku).

Přesnější úpravy by vyžadoval pojem »cizozemských obchodů« uzavíraných prostřednictvím burs, asi v tom směru, že obchody uzavírané na burse tuzemské jsou obchody tuzemskými, obchody uzavírané na bursách cizozemských obchody cizozemskými.

e) Daň smluvní.

Do této skupiny nepatří právní jednání spadající do skupin předešlých. Předměty zahrnuté v této skupině týkají se tedy výhradně movitých věcí a práv, a jsou sice četné a rozmanitého rázu, mají však přece společný znak, totiž že předmětem daňovým je skutečně právní jednání, tedy smlouva.

Ve většině případů jest a zůstane asi poplatnost závislou na listinném osvědčení. Tím však nestává se listina předmětem daňovým, kterým zůstává právní jednání v listině uvedeném.

Důsledkem toho bude:

1. že se z téhož právního jednání zaplatí oběhová daň jenom jednou nezávisle na tom, v kolika exemplárech (ať již stejných nebo nestejných) a jak obsáhlá listina o něm je sepsána.

2. že základem zdanění bude směrodatným obsah právního jednání a nikoliv listiny, která bude pouze průkazem o tomto obsahu.

ad 1. Ve směru prvním bude v tom případě, byla-li listina vydána ve více exemplárech, zajisté spravedlivě požadovati záruku o tom, že všechny exempláře týkají se téhož právního jednání, a to řádně zdaněného neb aspoň včas ohlášeného ku zdanění. Uherský i rakouský zákon (tentó ovšem při zásadní poplatnosti dvou exemplářů) požaduje předložení všech exemplářů — s vynětím notářských spisů — finančnímu úřadu, který na nich potvrdí správné kolkování resp. ohlášení. Ať již takové či jinaké záruky bude třeba zajisté i při reformním zákoně. Každým způsobem musí však straně zůstatí právo podati důkaz o totožnosti právního jednání a zapravení daně, a žádati (během určité lhůty) za vrácení event. přeplatku.

Listina sama o sobě podléhala by zvlášť listinové dani všemi svými exempláři a podle jejich rozsahu (počtu archů).

Opakem sepsání listiny ve více stejnopisech je zase vyhotovení jediné listiny o několika právních jednáních, z nichž zpravidla každé zvlášť podléhá samostatně oběhové dani (jak stanoví to dosud § 39. p. z. resp. § 52. uh. p. pr.), pokud ovšem není jedno právní jednání pouze součástíou jednání druhého (viz také § 34. p. z. resp. § 49. uh. p. pr.), resp. pokud zákon sám neustanoví vzhledem na akcesovní povahu některých z těchto právních jednání (převzetí dluhu, zajištění, stvrzení a pod. — viz odst. VI. lit. t) Chocholova článku) za určitých podmínek nižší sazbu neb osvobození od daně.

ad 2. Ve směru druhém bude platiti právní domněnka, že se obsah právního jednání shoduje s obsahem listiny o něm sepsané. Mohou ovšem nastati výjimky, při kterých tento předpoklad nebude splněn. Rozpory, které se tu vyskytnou, nemusí míti vždy význam po stránce daňové; v tomto případě nebude se k nim vůbec přihlížeti. Mají-li však vliv na poplatnost, zejména na výši daně, tu bude třeba opět rozlišovati, je-li to na újmu poplatníkovu či na újmu eráru. V prvním případě bude nutno přiznati straně právo důkazu; podaří-li se, bude daňovým základem skutečný (prokázaný) obsah právního jednání. Je-li správný obsah na újmu eráru, pak je věcí finančního úřadu, aby stranu z této nesprávnosti usvědčil provedením trestního řízení, které však odpadne, oznámila-li strana včas finančnímu úřadu správný obsah právního jednání.

Důležitou otázkou bude také vystihnouti význam časové difference mezi dobou sepsání listiny a dobou dřívějšího ústního dojednání smlouvy, která před sepsáním listiny nebyla poplatnou. Je pro ocenění a pro posouzení právního jednání rozhodnou doba ústní smlouvy nebo doba sepsání listiny? Po stránce čistě právní bylo by správnějším, aby se ocenění a předpis řídily dobou ústního dojednání (které je přece zásadně předmětem daňovým), ovšem na základě zákonných ustanovení platných v době sepsání listiny; praktické důvody mluví však spíše pro to, aby zákon prohlásil dobu sepsání listiny za směrodatnou v obojím směru.

Ku zásadě, že právní jednání má být podrobena dani oběhové pouze jednou, bude třeba přihlížeti i při jeho dalších změnách.

Občanský zákon uvádí mezi »změnami« novaci (obnovu), narovnání (smír), cessi (postup), poukázku (asignaci) a převzetí dluhu (toto teprve na základě III. novely z r. 1914). Z nich děje se novace a narovnání mezi týmiž osobami, ostatní pak s přistoupením osoby třetí. Právě vzhledem na tuto změnu v osobách smluvníků znamenají tyto tři kategorie nové právní jednání, poplatné zpravidla dle týchž směrnic, jako právní jednání původní. To nalézáme také v tarifu pod hleslem »cesse« a »poukázky« (asignace); převzetí dluhu sice v tarifu ani rakouském ani uherském nepřichází, je však rovněž poplatným, ať již děje se bez původního dlužníka (§ 1405. o. z.) nebo jako rukojemský poměr podle § 1406. o. z.

Nepřihlíželi se k různým způsobům cesse a poukázky při směnkách, kupeckých poukázkách a podobných obchodních úředních listech, které spadnou — daňově — v rámeček zdaňování směnek a podobných obchodních listin, ani k bezúplatným cessím, podrobeným dani z obohacení, přicházejí uvedené tři druhy změn skoro u všech kategorií právních jednání, spadajících v rámeček daně smluvní, a ustanovení o nich hodí se tedy spíše do společné stati této daně, nežli jako nějaká její speciální část.

O novaci a vůbec o změnách pojednává hlavně § 35. p. z. a § 52. uh. p. pr. (§ 38. p. z. je vlastně jen kopíí § 1377. o. z.), a to ve spojení s prolongací, kterou lze jako nové poplatné právní jednání (novaci) zdaniti pouze při smlouvách zanikajících uplynutím času (hlavně nájemní, pachtovní a služební). Ale ani jakoukoliv změnou v jiném směru nenastává poplatná novace, ku které se požaduje (podle § 1376. o. z.) hlavně změna právního titulu (na př. při smlouvě reluiční nebo přeměně úvěru v zápůjčku) nebo hlavního předmětu, způsobující, že starý závazek úplně zanikne a vznikne nový. Toto nazírání má oporu již v občanském zákoně; tím spíše mělo by se však přihlížeti k němu v oboru oběhových daní,

a to jak při rozšíření závazku (zdaněním jenom jeho »plus«, nezaničeli totiž mezitím původní závazek ať již zcela neb aspoň z části zaplacením nebo jiným způsobem), tak i při jeho snížení, které by nebylo vůbec poplatným, nebylo-li by spojeno se stvrzením nebo se vzdáním se (ať již úplatným nebo bezplatným). V tomže směru bylo by nazírati na narovnání (smír), pokud by se nejednalo o urovnání sporných nároků. Cestičku k tomu urovnává již nynější tar. pol. 65/53 p. z. (resp. 53/77 uh.).

Listiny, které by neobsahovaly nějaké změny poplatné ve směru uvedeném, podrobily by se za první arch dani smluvní (fixní) jako smlouvy uzavřené o věcech resp. právech necenitelných.

Názor, že při právních jednáních uzavíraných o movitosti, není poplatným předmětem listina, nabýval půdy již dávno před převratem, jednak nařízením závazného přímého placení periodických stupnicových poplatků, ba i paušalováním jich (v poplatku na úroky z běžného účtu) beze zření na zlistinění, dále přeměnou stupnicového poplatku v procentový (na př. při pojišťování, při dodávkách státním orgánům, v Uhrách i z kupů) rozšířením pojmu poplatné listiny (kterou nahradila i podání a uplatňování u soudu), konečně po převratu i zpoplatněním též ústních smluv darovacích a společnostních, jakož i paušalováním poplatku ze smluv služebních.

Úplně odstraniti závislost poplatnosti od listiny nebude lze pro nemožnost jak kontroly tak i postižení nepatrných obchodů; nezbytno však bude přesně vymeziti pojem listiny a jejich surrogátů, zvláště po odstranění poplatků stupnicových (přeměnou v procentové) a obmezení předpisů o kolcích na poplatky (daně) placené skutečně kolkovými známkami; nově bude třeba upravití také osvobození a konkurenci osob osvobozených s neosvobozenými (poněvadž posavadní ustanovení o stupnicových poplatcích odpadnou následkem odstranění těchto poplatků i poplatnosti aspoň dvou exemplářů samo sebou) konečně i poměr daně smluvní k dani obrátové, která právě a jedině s touto daní konkuruje. Mezi osvobozeními, spadajícími v rámeček této skupiny, bude nutno (vzhledem na volnost obchodu) ponechatí také osvobození pro obchodní korespondenci, a vyjasnití při tom rozpor spočívající v tom, že příjem nabídky neobchodníkovo obchodníkem není poplatným, ale přijetí nabídky obchodníkovo neobchodníkem ano (na to upozorňuje hlavně Rozvoda).

Pokud se týče sazby, byla — nepřihlíželi se ku stupnici I. určené hlavně pro směnky a podobné obchodní listiny, ne spadající v tuto skupinu — zavedena pro právní jednání, týkající se movitostí a práv, dvojí sazba, a to podle stupnice

II. (rovnající se s přírůžkami nyní 1%) a podle stupnice III. (rovnající se 2%). Stupnice II. (nižší) postihovala především úvěrnictví, mimo to pak smlouvy nájemní a pachtovní, smlouvy služební nižšího rázu, dále smlouvy servitutní a společenské (včetně manželských), konečně pojišťování práv a jejich úplatná rušení (kvitance). Stupnice III. byla určena pro kupy a směny a vůbec pro převody věcí movitých (hmotných i nehmotných), dále pro smlouvy odvázné (s vynětím půjček na lodní zástavu rázu úvěrového a pojišťovacích obchodů) a služební vyššího rázu (nyní paušalované), konečně na akciové a podobné společnosti.

Poplatek ze smluv p o j i š t o v a c í c h upraven byl zvláštním zákonem v Uhrách z r. 1883 (sazba zdvojnásobena v r. 1920) v Rakousku z r. 1915. Byl přeměněn v poplatek procentový a spočívá, zvláště rakouský, na modernějších základech. Přes to jsou proti zákonu tomu četné námitky, hlavně proti jejich výši, v tom směru, že mají už ráz válečné doby. V tento smysl vyznívá také práce Dra Davida, jemuž bude nutno vyhověti aspoň pokud se dovolává ochrany proti souměži cizozemských zajišťoven (nezatížených stejným poplatkem). Toho lze však dosíci nejen sprostěním domácích obchodů od dávky, nýbrž také přiměřenou úpravou zdaňovací cizozemských ústavů při tuzemských zajišťovacích obchodech.

Poplatek stupnicový nahrazen byl procentovým již před převratem také při sázkách d o s t i h o v ý c h, a to nezunifikovaným poplatkem dvojím (ze sázek a z výher), rovněž při loteriích z výher. Při loterních sázkách existuje vedle stupnicového poplatku ještě 10%ová taxa na základě prastarého patentu z 13. III. 1813 (§ 27.), kterou bude nutno sloučiti s daní (2%, dosud stupn. III.). Při dostihových sázkách (bookmakerských i totalisateuru) navrhuje Dr. Tuš zjednodušení v tom směru, aby se daň vyměřovala pouze jednotná — vyšším procentem všech sázek. S návrhem nesouhlasí Chochole namítaje, že přesunutí daně z výher (při jednotné sazbě) i na ty, kdož nevyhrají, neodpovídalo by zásadě spravedlnosti. Přednost z obou mínění dáti by se měla tomu, při němž výhody, hlavně na straně státu, budou větší nežli nevýhody. Výhry samy o sobě snesou dobře vyšší daň, a Chochole správně klade je jako nahodilý příjem po stránce zdaňovací na roveň darům resp. dědictví.

Nepřihlíželi se ku dani (poplatku z výher a ze sázek, shledáváme se s nejvyšší sazbou procentovou, a to progresivní, u společností akciových a jim podobných. Chochole staví se proti progresi, uváděje, že daň ze společností je vlastně daní z uložení kapitálu, postihující vkladatele, a proto že má býti při ní lhostejnou výše vkladů. Jiného názoru je Myrbach, který má za předmět daňový založení

společnosti jako objektu výdělečného se silnějším kapitálem. Zdá se, že tento názor je správnější již proto, že theorie uložení kapitálu musila by stejnou měrou postihovati uložení kapitálu při každé další změně vkladatelově, čemuž ale tak není ani v Německu, který shrnuje sice v jednu skupinu daň na společnosti s daní z cenných papírů, ale ve výši naprosto se různí (4% proti dvěma promile).¹¹⁾ Považují progresi nejen za přípustnou, nýbrž i za vhodnou doporučení již proto, že nižší sazba stanovená pro menší společností kapitál umožňuje zařizování a existenci středních podniků, ale postihuje silněji až podniky výdělečně silnější, mající tudíž větší únosnost. Doporučovalo by se však odstraniti rozpor (ještě nyní existující) mezi zdaňováním kapitálu pod 2 miliony (zdaňuje se každá jednotlivá akcie a to podle stupnice III.) a akciového kapitálu vyššího (s procentovou sazbou podle celkového kapitálu).

Nejnižší sazba daňová (2%) pro akciové a podobné společnosti byla by vhodnou jednotnou sazbou pro společnosti jiného rázu, včetně manželských smluv, ovšem jednalo by se při nich o úpravu majetkovou jen mezi manžely (snoubenci), hlavně o společnosti statků platné již mezi živými, ku kterému by se přiřadilo i koakvisační právo platné jen na Slovensku a Podk. Rusi. Pokud by se vztahovalo na věci v budoucnosti nabývané, byl by daňovým základem stav v době rozvázání společenství, po případě při dřívějším uplatňování práv na jeho základě; daň dříve již z něho zaplacená by se včítala do pozdější. Poplatnost byla by závislou na sepsání listiny ev. jejího surrogátu (uplatňování u soudu).

Při společnostech je zvláště třeba upravit poplatnost změn, ať by se již týkaly osob (přistoupení nových společníků nebo vystoupení) nebo podílů (zmenšování resp. zvětšování jednotlivých vkladů resp. celkového kapitálu), včetně fusí a dílčích smluv. Po této stránce bylo by záhodno rozříditi společnosti ve dvě skupiny, z nichž jedna by zabírala společnost veřejnou a komanditní, druhá pak společnost akciovou, komanditní na akcie, s ručením obmezeným, dále právovárečná měšťanstva i těžiřtva. Fuse prováděná uvnitř téže skupiny měla by výhodu nižší sazby (pokud by pro určitá období nebyla vůbec osvobozena). hlavně také ohledně nemovitostí patřících slučovaným společnostem.

K daním společností čítala by se také obchodová daň (poplatek) z dividend (kuponů), tantiém a podobných požitků členů ředitelstva, správní a dozorčí rady, které vyplývají spíše z poměru společností nežli služebních; nynější paušalovaná daň ze smluv o služby vyššího rázu se na ně naprosto nehodí.

¹¹⁾ Kdyby se vycházelo z německé sazby 4%, jevílo by se nynější sazba čl. směrem dolů jako degrese.

Poplatek ze společenstev (dosud podle stupnice I.) je ve-
lice nízký, tím více, že také základ daňový (splacené a vy-
placené podíly a dividendy) jest příliš nepatrný, takže vý-
těžek daně sotva kryje náklady spojené s evidencí. Zvýšení
této daně neublížilo by společenstvům, z nichž část je bez-
toho od této daně vůbec osvobozena.

Nepřihlíželi se k poplatným předmětům svrchu uvede-
ným, shledáváme při obou sazbách (stupnice II. a III. = 1%
resp. 2%) po markantním typu, kterým je při vyšší (2%-ové)
sazbě převod movitostní, při nižší (1%-ové) pak úvěrnictví
se vším svým příslušenstvím, ku kterému patří také
utvrzování práv ať již zástavním právem nebo rukojemstvím.

Při k u p e c h a vůbec při převodech movitostí rovná se
poplatková sazba (stupnice III. = 2%) pravidelné sazbě daně
z obratu, která ovšem postihuje skoro vesměs jen převody
ústní; již to je důvodem pro to, aby se daň obchodová — ja-
ko jakýsi její doplněk — obmezila na převody osvědčené
listinou; a to ještě vyňati dlužno obchodní korespondenci,
požívající osvobození. Dodávky státním orgánům, při nichž
se k listině nepřihlíží (dodávky takové bez listiny se ovšem
zřídká vyskytnou), nepodléhají dani z obratu. Vzájemný
poměr obou těchto druhů daní bude třeba v zákoně upravit.

Podle zásad platných pro kupní smlouvy zdaňovaly by
se i směny (obdobně jako při směnách nemovitostí), dále
smlouvy o dílo a úplatná nabývání výměnků a doživotních
rent; nižší sazba by se doporučovala pro alimentární zá-
vazky při rozvodu nebo rozluce manželství, jakož i z poměru
nemanželského otcovství.

Smlouvy o služby vyššího rázu jsou nyní zdaňovány
1/2%-ovým paušálem, po stránce finanční techniky zvláště
výhodným; poněvadž nenaráží na vážný odpor, není důvodu
pro nějakou změnu v tom. Pro služby nižšího rázu by se to
ovšem zavést nemohlo; zůstane tedy u nich poplatnost (po-
dle stupnice II. = 1%) obmezena na řídké asi případy jejich
zpísemnění.

Nižší sazba pro úvěrnictví je správnou i se stano-
viska finanční vědy, poněvadž postihuje zpravidla dlužníka,
tedy poplatníka finančně slabšího. Však i tak stoupne dávka
ze zápůjčky — na př. hypotekární — dosti vysoko, počítá-li
se po jednom procentu za zápůjčku samu, po případě další
procento za poskytnutý úvěr, dále za vklad a při splacení za
výmaz, po případě i za kvitanci. Je tedy zcela oprávněno, ne-
požadují-li se zvláštní poplatek za dání zástavy a za kvi-
tanci dlužníkovu, rovněž ne za kvitanci věřitelovu spojenou
s (poplatným) výmazným povolením (nebo naopak), ovšem
za podmínky, že stalo se tak v listině o hlavním jednání. To-
to ustanovení, vhodně přizpůsobené stanovisku o platnosti
»právního jednání«, bude nutno převzít i při reformě, nebo
ještě rozšířit je aspoň stanovením nižší sazby pro zajištění

dávané osobou třetí (zástavou nebo rukojemstvím) a na zá-
měnu vyčerpaného úvěru v zápůjčku, a to i kdyžby se ne-
stalo tak v listině o hlavním jednání.

Stupnici II. (1%) podléhají též s e r v i t u t y¹²⁾ a n á j e m-
n í (pachtovní) smlouvy.

Servituty, hlavně osobní, přicházejí ve smlouvách zřídká
samostatně, nýbrž většinou jako výhrady při nemovitostních
odstupech; tím ovšem nepozbývá významu jejich oceňování.
Po stránce vlastní poplatnosti důležitější jsou nájemní a
pachtovní smlouvy, u nichž se nyní pro poplatnost vyžaduje
opět listina. Nižší procento u nich je na místě již vzhledem
na to, že daňovým základem jest u nich multiplum, které
se — jsou-li smlouveny na určitou dobu — řídí plnou cenou za
celou tu dobu beze srážky diskontní. Zavedení klíče — s při-
hlížením k diskontu — s násobky pro jednotlivá léta, by se do-
poručovalo, rovněž i pro dobu neurčitou, při níž (není-li do-
ba ta závislou na dožití jedné neb i více osob) dosavadní
tříletý násobek je rozhodně nízký a nesrovnává se ani s ná-
sobkem stanoveným v jurisdikční normě, ani s násobkem
(12^{1/2}) stanoveným v jiných zemích (v Německu i ve Fran-
cii). Tento násobek byl by asi přiměřenějším a přijatelným,
zvláště kdyžby zákon dovoľoval platiti dávku po určitých
(tříletých) obdobích. Nynější zákon č. 76/1921 hledí vyhnou-
ti se těmto obtížím ustanovením, že se žádá poplatek po ce-
lou skutečnou dobu trvání nájmu smlouveného na neurčitou
dobu (což vyžaduje řádné evidence), nejméně však na dobu
3 let. Každým způsobem bude však zapotřebí zreformovati
také ustanovení o oceňování opětovných dávek.

V Polsku zdaňuje se vyšším procentem (10%) nájem sa-
fesů; poplatek se platí hotově, beze zření na listinu, bez
úředního vyměření. O zavedení dávky podobného rázu též
při zdejší poplatkové reformě dalo by se uvažovati.

P l a c e n í (kvitance) zařazeno je v občanském zákoně
do hlavy o zrušení práv a závazků, a patřilo by ustanovení
o jeho zdaňování vlastně do společné části daně smluvní.
Ovšem neshledáváme se s placením pouze při zániku práv a
závazků, nýbrž přichází v nejrůznějších případech a for-
mách, přecasto bez udání jakékoliv titulu. Chochole staví je
proto v čelo oběhových daní jako »zdanění platebního obě-
hu«, jako nejpriznačnější známku objevu platebních pro-
středků. To právě zavadlo svého času v Německu ba i jinde
podnět ku zavedení všeobecné kvitanční daně, slibující vý-
těžek značný i při sazbě nízké. S pokusu sešlo pro veliké ob-
tíže, a myšlénka ustoupila pak zavedení daně z obratu na
základě podobném.

¹²⁾ V rakouské republice je stanoven na služebnosti poplatek podle
stupnice III., tedy jako pro převody movitostí, rovněž pro manželské
smlouvy, ačkoliv pro neakciové společnosti ponechán byl poplatek podle
stupnice II., což není právě zcela logickým.

Bude proto záhodno ponechat dosavadní odvislost poplatnosti na listině a upravit poměr ku dani z obratu.

Zásadu, že z téhož poplatného předmětu má býti požadován poplatek (obchodová daň) pouze jednou, bude třeba uplatnit i při konečném odkvitování obnosu, na který při placení po částech — byly již vydány kvitanice prozatímní. Proti ponechání dosavadního způsobu vybírání kvitančního poplatku (zároveň s poplatkem smluvním) při dodávkách státním orgánům a při jiných příležitostech nebude námitek.

Listiny o necenitelných právech a závazcích podléhají fixním poplatkům (dani oběhové) za první arch. Jest ovšem možno, že i při těchto právech a závazcích, ve své podstatě necenitelných, dal by se oceniti zájem na nich, čímž by po případě padla dávka pod obnos fixního poplatku, nebo naopak zase nad něj stoupla. V tomto směru mohlo by se pozjati příslušné ustanovení (do všeobecné části) o právu státu resp. strany na ocenění, které by se patrně pak provedlo dohodou.

f) Daň směneční.

Poplatek ze směnek upraven byl nedávno (při novém směnečním řádu) jednotně pro celý stát. Není patrně tedy důvodu pro nějakou změnu jeho, leč by se uvažovalo o jednotné sazbě (jako základu) pro tříměsíční směny, který by se platil při každém ponechání směnečního závazku v platnosti na další tři měsíce (po případě až do určité hranice); dávka ta by se vztahovala na všechny směneční závazky, ze kterých by se pak další poplatek (daň) nevybíral.

Pod titul směneční daně spadala by i dávka z kupeckých poukázek, kupeckých závazných listů, warrantů, konosamentů i nákladních a podobných dopravních listů, pro které byl v Rakousku upraven poplatek posledně zákonem č. 281/1916, tedy rovněž v době nedávné. Velkých změn (kromě valutárních a vzhledem na nynější nejmenší minci 5 h.) nebude při nich zapotřebí.

Daňové předpisy o dani směneční by se valně lišily od daně smluvní především tím, že při směnkách a listinách jim podobných ustoupil by do pozadí ráz poplatnosti právního jednání, pro něž poplatným surrogatem by byla listina, a to samostatně zdanitelná plným obnosem všemi stejnopisy i různopisy (jako dosud), po případě i opisy. V tomto směru přibližuje se daň směneční dani z průkazných listin, takže ustanovení o rozsahu (velikosti a počtu archů) jejím i zásadní poplatnosti by byla společnými oběma těmito kategoriím daňovým.

g) Daň z průkazných listin.

Jakýmsi přechodem od poukázek a nákladních listů k průkazným listinám byly by — po stránce daňové — ob-

chodní knihy, výpisy z nich a účty, které by tvořily zvláštní oddíl průkazných listin, jichž dalšími kategoriemi by byly listiny o smlouvách (právních jednáních), pak vysvědčení, legitimace, ověřování a podobné písemnosti. O těchto listinách bylo pojednáno již svrchu.

H) Trestní ustanovení.

Čaha ve svém pojednání pojímá trestní ustanovení do všeobecné části; zákon o přímých daních věnuje jim naopak zvláštní hlavu, což by bylo výhodnějším i při poplatkové reformě zvláště v tom případě, kdyby obě kategorie dávkové, (o daních oběhových a vlastních poplatcích) byly zpracovány v jediném zákoně ve dvou samostatných dílech, poněvač by se tato ustanovení dotýkala zajisté obou dílů.

Trestní zákon důchodkový jest ostatně i na programu sjezdovém, a samozřejmě zasáhne jeho reforma i do sféry nynějšího zákona poplatkového a jeho reformy. Každým způsobem jsou však trestní ustanovení zákona o přímých daních způsobilá, aby byla nejen vzorem pro úpravu trestních předpisů ve věcech poplatkových, nýbrž aby většina ustanovení jeho byla s větším nebo menším přizpůsobením převzata do reformy poplatkové.

Rozhodně však bude nutno samostatně zpracovati část týkající se pokut předepisovaných bez předchozího trestního řízení, s jakým se shledáváme již nyní ve třetí hlavě všeobecné části poplatkového zákona (resp. v poplatkových pravidlech) pod titulem »zvýšeného poplatku«, obsahujícího zkrácený poplatek a pokutu. Zkrácený poplatek neměl by však býti zahrnován do pokuty, která je zvláště při směnkách a cenných papírech velice citelná ba i neslevitelná, leda při vlastním udání. Ovšem právě v těchto případech je dosavadní slibovaná (zákonem zaručená) sleva příliš slabým lákadlem pro udání sebe sama; bude třeba ji podstatně zvýšiti (asi na $\frac{1}{10}$). Také by se doporučovalo (pro zjednodušení) stanoviti pokuty rámcově, t. j. aspoň nejvyšší hranici, a nikoliv kategoricky, aby předepisující úřad měl volnost podle okolností provésti hned slevu pokuty, ku které by jinak bylo zapotřebí zvláštní žádosti.

Lepší úpravy vyžadují též pořádkové pokuty, které by byly na místě především v přípravném řízení (vyměřovacím), kdy nejde ještě o žádné zkrácení daně, nýbrž o neuposlechnutí různých výzev úředních neb o zanedbání povinnosti směřující ku správnému vyměření daně.